

Varpas išeina kas mėnesis. Metinė prekė su parsiuntimu:

Rusijoje . . . uždengtose gramatose . . . 6 rubl.,
Prusose . . . 4 auks.,
Amerikoje ir kitur 5 auks

VARPAS

Apgarsinimai V a r p e.
už ištaisą eilutę smulkaus rašto kaštuoja
80 fen. arba 40 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Vidutinės mokyklos Kauno gubernijoj.

Neseniausiai esmi kalbėjęs apie jubilėjus, vienok dovanoki, maloningas skaitytojau, kad ši kartą vėl grįžtu prie to paties dalyko; ką daryti, jeigu kiekvienas jubilėjus sukelia jausmus ir mintis ir ilgai pasilieka atminty, tartum gundydamas lukėti, kad da atsikartotų atsitikimas, kuris buvo jubilėjaus priežastim. Vienok turiu paaiškinti; ši kartą kalbėsiu apie jubilėjų ne delto, kad atsitikimai, kuriems jis buvo paskirtas, būtų smagus ir verstų geisti, kad mums lemta būtų pergyventi kuodaugiausia tokių atsitikimų. Priežastis, del kurios paskiriu šitas eilutes jubilėjui, visai kitokia: tai liudni jausmai, sunkios mintys, ką iššaukia jubilėjaus atsitikimai, ir noras apšviesti nors menku šviesos spindulėliu visokias bjaurybes, kuriomis teršia mūsų gyvenimą, prisegdami prie jų tankiai dagi civilizaciją, visuomenės naudą ir t. t.

Bet kas per jubilėjus? Taigi tas pats 50 metų jubilėjus įtaisymo Kauno gubernijos, apie kuri esmi kalbėjęs pereitą kartą; tas jubilėjus paliko amžinam atminimui, kaip savo ženklą, „Ковенская губернія за время 1843—1893 г.“; jos autoriai, kaip regėjome, nepasikakina aprašę vaisius Rusų vyriausybės darbo Kauno gubernijoj per 50 metų, jie da išreiškia norą, kad ateisiančios kartos semtų iš jų knygos reikalingus pasimokimus. Kad jau toks šitų drašių mokintojų noras, tai ir mės išpildykime jį, nors ir neprigulime prie ateisiančių kartų, ir išidėkime į galvą jų pamokimus, arba tikriaus, tuos pamokimus, kuriuos duoda jų aprašyti dalykai.

Kitus pamokimus žinome jau iš straipsnio „Pravoslavija Kauno gubernijoj“; jubiliatoriai laikė juos, regima, per svarbiausius, nes įtalpino pačioj savo monumento pradžioj, tuojau po aprašymo valandos Kauno gubernijos įkurimo; dabar-gi pasižisime su ne mažiaus svarbiais pamokinimais, kuriuos suteikia aprašymas apšvietimo, paremto ant vidutinių mokyklų. Praleisdamas visokius mažmožius, neturinčius nė kokios svarbos del mano užduoties, išdėsiu tik svarbiausius faktus, kurie aiškiai rodo, kokia yla kyšo iš maišo, vadinamo pas mus apšvietimu.

Pradžioj šio šimtmečio krašte, kuri šiandien apima Kauno gubernija, buvo 14 vidutinių mo-

kyklų. Visos jos buvo įtaisytas prie katalikų klioštorių ir išlaikomos dvasiškų draugysčių, butent Bernardinų, Dominikanų, Pijarų, Karmelitų ir t. t.; vyriausia visų šitų mokyklų priežiūra prigulėjo Vilniaus universitetui. Augščiausia mokykla buvo Kražiuose, kurią laikė Karmelitai; ji buvo šešių kliausių ir mokslas joje buvo lygus gimnazijos mokslui; visos kitos vidutinės mokyklos buvo keturių kliausių ir jų kursai buvo lygus kursams keturių gimnazijos kliausių. Mokinimo kalba buvo lotyniška ir lenkiška, o mokintojai — Lenkai (?), dvasiški ir svietiški žmonės. Tie patys mokintojai mokino teipgi rusiškos kalbos, bet 1814 metuose apšvietimo ministeris prisakė Vilniaus universitetui, kad rusiškos kalbos mokimą pavestų mokintojams Rusams, idant jaunuomenė galėtų geriaus išmokti šitą kalbą, ir idant ji labiaus išsisplėstų.

Toks padėjimas vidutinių mokyklų buvo iki Lenkų maištui 1830—1831 metuose; nuo šitų metų prasidėjo svarbios atmainos ir užputė „nauja dvasia“ Vyriausybė pasitikrino, juog dvasiškos draugystės, kurių priežiuroj buvo mokyklos, prisidėjo per jas prie sukėlimo maišto, ir delto 4 dieną Balandžio mėnesio 1831 metų tapo išleistas ciecoriaus paliepimas, kad apšvietimo ministerija kuogreičiausiai pasirupintų palengva išnaikinti mokyklas prie katalikų klioštorių ir kad į jų vietą įtaisyty svietiškas mokyklas, kuriose mokimo kalba turi būti rusiška; tai darydama, ministerija turėjo visados omenyje šitos reformos sieki, t. y. idant apšvietimas padaryty vienybę tarp vietinių gyventojų ir Rusų. Šitas paliepimas netrukus ir įvyko: 1832 metuose išnaikino Vilniaus universitetą ir katalikų klioštorius; drauge su klioštoriais tapo išnaikintos ir vidutinės mokyklos, apart Kražių gimnazijos ir Telšių mokyklos, o į jų vietą įtaisė pavietines bajoriškias mokyklas su penkių kliausių kursu Kaune, Vilkmergėj, Panevėžy, Šiauliuose ir Kėdainiuose. Mokinimo kalba tapo rusiška, kurią dagi išaugštino, nes buvo prisakyta, kad tiesą ant 14 kliausių rango (čino) duotų tik tokiems mokintiniams, kurie, apart geriausių ženklų iš visų dalykų ir pasielgimo, visai gerai mokės rusišką kalbą ir literatūrą, ir kad rusiškos kalbos mokintojai naudotųsi iš tiesų vyresniųjų mokintojų. 1843 metuose tapo prisakyta, kad Kražių gimnaziją perkeltų į Kauną, o bajorišką pavietinę mo-

kyklą, buvusią Kaune, — į Raseinius; bet kadangi Kaunas guli pačiam gubernijos krašte, tai tolymesnių vietų gyventojams sunku buvo leisti savo vaikus į gimnaziją; užtai Šiauliečiai pradėjo rūpintis, kad Šiauliuose įtaisytų gimnaziją, ir bajorai Šiaulių pavieto paaukavo tam tikslui 13000 rublių. Vyriausybė pripažino reikalingumą kitos gimnazijos ir 1845 metuose tapo leista, kad Svisločiaus gimnaziją perkeltų į Šiaulius, o Šiaulių bajoriškąją mokyklą — į Svisločių.

Taigi penktoji dešimtyj metų Kauno gubernijoje buvo dvi gimnazijos ir penkios pavietinės bajoriškos mokyklos su penkių klasių kursu Panevėžio, Vilkmėgės, Raseinių, Kėdainių ir Telšių miestuose. Iš pavietinių mokyklų mokintiniai pereidavo tiesiog į augštesnes klases gimnazijos; užtai, suprantamas daktas, jų kursai turėjo būti pritaikinti prie gimnazijos kursų. Taip ir buvo iki penktos dešimties metų pabaigai; bet 1849 metuose tapo prisakyta, kad gimnazijos kursus padalintų į dvi dali: visutinę ir speciališką; visutinė dalis turėjo apimti dalykus, privalius mokintiniams, kad galėtų pereiti į universitetą, o speciališkoji turėjo prirengti mokintinius prie tarnavymo. Įvykus šitai atmainai gimnazijos moksluose, išnyko ryšys tarp gimnazijos ir vidutinių mokyklų, nes šitų kursai nebuvo sutaikinti su pertaisytomis gimnazijos kursais, ir pertai jau nebegalima buvo pereiti iš vidutinių mokyklų tiesiog į vyresnesias gimnazijos klases. Delto 1858 metuose vyriausybė nusprendė įtaisyti po vieną gimnaziją Panevėžyje ir Kėdainiuose į vietą buvusių čia pavietinių bajoriškų mokyklų. Taigi Kauniečiai turėjo jau keturias gimnazijas, vienok ir tų buvo permaža, nes tuose pačiuose 1858 metuose Vilniaus apygardos globėjas mokyklų prašė vyriausybės, kad leistų įtaisyti Telšiuose penkių klasių progimnaziją. Jo prašymas buvo išpildytas, ir 1860 metuose Telšiuose tapo įtaisyta progimnazija, o pavietinė bajoriškoji mokykla uždaryta.

Minėti faktai liudyja, kad iki šeštos dešimties metų galui vyriausybė leido, regima, taisyti tiek vidutinių mokyklų, kiek jų reikėjo vietiniams gyventojams; jai tiksliai rūpėjo, kaip galima manyti, kad mokyklos platintų gryną rusišką dvasią ir kuodaugiausiai padėtų surusinti vietinius gyventojus. Bet nuo Lenkų maišto, pradžioje septintos dešimties metų, vyriausybės pažiūros žymiai persimainė, ir prie senojo siekio — surusinimo per mokyklas — pridedėjo da kitas — sumažinimas, kiek tik galima, apšvietimo tarp Lietuvių Kauno gubernijoje. Šitą siekį išreiškė ir pirmiausiai pradėjo pildyti Vilniaus apygardos mokyklų globėjas, kunigaikštis Širinski-Sichmatov, ir general-gubernatorius M. Muravjov. Juodu mėnė, kad gimnazijos ir pavietinės bajoriškos mokyklos šiaurvakariniame krašte esančios tik neišvengiamas piktas daktas, nuo kurio sunku

esą visiškai atsikratyti; vienok, kaip galima, reikia rūpintis, kad šita piktenybė butinai sumažėtų. Vyriausybė visiškai priėmė šitas nuomones ir nuo to laiko parėmė ant jų visą apšvietimą tarp Lietuvių apskritai ir Kauno gubernijoje ypačiai. Netrukus, butent 1865 metuose nusprendė uždaryti Panevėžio ir Kėdainių gimnazijas ir įtaisyti dviklasines pavietines mokyklas į vietą augščiau minėtų bajoriškų mokyklų. Trejus metus paskiaus tapo nuspręstas ir Telšių progimnazijos likimas; Vilniaus apygardas mokyklų globėjas padavė projektą apšvietimo ministeriui, kad uždarytų šitą progimnaziją, paduodamas per priešastį, juog Telšių pavietas esąs apgyventas vienu katalikų ir pertai negreitai da atsirasią tiek pravoslavų, idant progimnazija turėtų *raison d'être* ir del katalikų. Vyriausybė tiko ant globėjo užmanymo, ir 1868 metuose išėjo ciecoriaus paliepimas, kad Telšių progimnaziją uždarytų.

Taigi per keletą metų nuo keturių gimnazijų ir vienos progimnazijos liko tik dvi gimnazijos, Kauno ir Šiaulių, ir tapo uždarytos pavietinės mokyklos. Tokiu budu tapo išpildyta viena dalis vyriausybės užduoties, kad sumažėtų apšvietimas nerusiškų elementų; po to reikėjo pasirūpinti, kad ir į tas pačias mokyklas, kurias paliko kaip neišvengiamą piktą daktą, galėtų patekti kuomažiausia svetimų elementų, kurių nepripažįsta Rusijos įstatymai ir kurie tik kenčiami, nelyginant, kaip prostitucija. Šitam tikslui kuogeriausiai pritiko apskritas paliepimas 1887 metų apšvietimo ministerijos, kuris uždraudė priimti į gimnazijas vaikus žmonių „žemųjų“ profesijų ir tokius, kurių negali priderančiai prižiūrėti tėvai del stokes apšvietimo arba dvasiško išsigudrinimo. Šitas paliepimas ir daug kitokių priešastų pagalios pakakino vyriausybės norus; skaitlius mokintinių Kauno ir Šiaulių gimnazijose kasmetėjo mažyn, butent nuo 1883 metų; taigi 1882 metuose Kauno gimnazijoje buvo 624 mokintiniai, o Šiaulių — 524; pradant gi nuo 1883 metų skaitlius jųėjo vis mažyn ir pagalios 1892 metuose Kauno gimnazijoje nuskuko iki 365, o Šiaulių — iki 281. Aprašytų faktų pakanka, idant galėtume aiškiai pasitikrinti, juog mokykla Rusijoje tarnauja ne mokslui ir visuomenės reikalams, bet ypatingiems viešpatystės siekiams, kurių budas visiškai priguli nuo absoliutiško monarchizmo; mokykla Rusijoje yra policijos įtaisa, kurią tartum gina nuo tikrosios civilizacijos dvasios pakabintas ties mokyklos durimis erelis.

Joniškis.

Atsitikimas Kražių miestelyje, *ap*

Nors vėlai — aprašysiu atsitikimą, kuris buvo Kražių miestelyje Raseinių pav. Garsas apie tą atsitikimą greit pasklido tarp žmonių ir pateko dagi į vokiškus ir prancuziškus laikraščius. Eidamas per žmones, garsas augo; ne vienas pasakodamas kitam ir pridėjo šiek tiek, o teisybę retas tegalėjo ir tegali papasakoti nuo

pradžios iki pabaigai. Užtai „Varpo“ skaitytojams ne pro šalį bus perskaičius žinias, kurias aš paduodu. Tos žinios už kitas tikresnės, nes jos surinktos nuo žmonių, kurie viską savo akimis matė (?).

Kražių miestelyje jau nuo kelių šimtų metų buvo klioštoriaus seserų Benediktinių. Po lenkmečiui Rusai nusprendė visus katalikų klioštorius išnaikinti; jie pasiliko tik iki išmirs išžadėjusieji vyrai ir moters. To-pat laukė ir Kražių klioštorius. Pirm keturių metų valdžios buvo nuspręsta naikinti Kražių klioštorių, nors jame buvo 9 minyškos. Rusų valdžia ilgai rasišėjosi apie tai su dvasiška katalikų valdžia. Ant galo, 1892 metųse kvatierius minyšką išvežė į Kauną, o kitas da paliko, nes jos tuo-tarpu sirgo; ispravnik'as su daktaru atvažiuodavo jų apžiūrėti, bet, persiliudyje, kad jos negali kelti iš lovos, vėl išvažiuodavo be nieko. Vienok pavasaryje pereinų metų Balandžio mėnesio pradžioje į Kauną išvežė ir likusias sergančias minyškas. Po to klioštoriaus bažnyčia turėjo palikti uždaryta; prisakas apie tai išėjo 10 d. Sėjos mėn. pereinų metų. Vasarą į Kražius buvo atvažiavęs valdininkas, siūstas Vilniaus general-gubernatoriaus, klioštoriaus bažnyčios apžiūrėti; tvirtina, kad valdininkui paklausus Kražių klebono, kokią bažnyčią jam maloniaus būtų pasilikyti per parapijos bažnyčią, klebonas atsakęs, kad jis malonėtų pasilaikyti senąją medinę bažnyčią. Kaip kalba, klebonas davęs tokį atsakymą todėl, kad prie senosios medinės bažnyčios prieina jo laukas; kiti vėl mena, klebonas bijojęs, kad neatimtų ir medinės bažnyčios; tikriaus, mat, esą turėti senąją bažnyčią. Kur teisybė, negali pasakyti. Vasarą klebonas važinėjo į svetimas šalis gydytis, o sugryžęs prašė, kad parapijai paliktų mūrinę klioštoriaus bažnyčią, bet klebonui atsakė. Ukininkai teip-gi rupinosi, kad paliktų mūrinę bažnyčią; jie buvo nuvažiavę pas general-gubernatorių, bet ans jiems atsakė; ukininkai nuvažiavo prašyti antrą kartą, tada general-gubernatorius juos išvarė. Po to ukininkai padavė prašymą ciecoriui. Vasarą policija kelis syk buvo atvažiavusi bažnyčios uždaryti, bet negalėjo, nes ukininkai sakydavo, neduosia uždaryti, iki negausią atsakymo nuo ciecoriaus. Nuo tada moters pasidalindamos naktimis pradėjo bažnyčią sergėti. Ant galo valdžia kreipėsi prie vyskupo. Vyskupas liepė išnešti Švenčiausią iš bažnyčios. Vieną vakarą rudenyje kunigas atėjo į klioštoriaus bažnyčią, paėmė Švenčiausią iš altoriaus ir norėjo išnešti; kunigui einant prie durų, moters užgesino žvakę, kurią kunigas turėjo, paskui įsikabino kunigui į rubus ir į plaukus ir pradėjo tempti jį atgal; kunigas turėjo padėti Švenčiausią ant žemės, o moters vel nunešė į altorių. Kunigas pakėlė už tai bylą, kuri nieku nepasibaigė, nes jis tamsoje nematė, kas ant jo užpuolė. Garsas apie šią atsitikimą nuėjo iki general-gubernatoriui. Žmonės po to pradėjo sergėti bažnyčią ne tik naktį, bet ir dieną. General-gubernatorius liepė Kauno gubernatorių ilgiaus nelaukus uždaryti bažnyčią. 9 d. Lapkričio mėnesio pereinų metų vakare į Kražius atvyko Kauno gubernatorius su daugybe policijos ir žandarų vyresniuojų: apart to gubernatorius pasikvietė da dvi rotas kazokų, kurie galėjo ateiti į Kražius tiktai kitą dieną anksti iš ryto. Žmonės ėmė rinktis į bažnyčią iš miestelio ir iš aplinkinių. Žandarų vyresnysis su ispravnik'u ar pristav'u*) nuėjo vakare į bažnyčią ir pradėjo kalbinti žmones skirstytis, nes šaip jie tik patys nukentėsią, o nieko nepadarysią; kiti buvo

pradėję eiti iš bažnyčios, bet daugumas atsakė, kad jie lauksią atsakymo nuo ciecoriaus ir per tai negali apleisti bažnyčios. Sugryžęs iš bažnyčios, ispravnik'as pasakė gubernatoriui, kad žmonės esą nelabai pikti ir kad juos bus galima išvaryti laukan; žandarų vyresnysis taravo gubernatoriui palaukti, iki kazokai atjos. Vienok gubernatorius, nieko nelaukdamas, nuėjo į bažnyčią su policija ir su kunigais. Žmonės sutiko gubernatorių tarp bažnyčios durų, laikydami rankose jau anksčiaus nupirktą ciecoriaus portretą, papuoštą žolynais ir kaspinais, ir sakė, neduosią bažnyčios, iki negausią atsakymo nuo ciecoriaus; gubernatorius perskaitė prisaką, kad bažnyčia turi būti uždaryta; žmonės tuo netikėjo ir stovėjo tarp durų. Uriadnik'ai pradėjo plėsti iš žmonių rankų ciecoriaus portretą, žmonės — neduoti; ant galo portretas tapo suplėšytas. Po to gubernatorius įėjo į bažnyčią; kunigai kalbino žmones skirstytis iš bažnyčios, ir žmonės ėmė eiti laukan; ale uriadnik'ai, sustoję į dvi eiles nuo bažnyčios durų iki šventoriaus vartų, pradėjo plakti einančius iš bažnyčios. Tada žmonės subruzdzo, šoko tvoros kuolus traukti, ir ėmė mušti uriadnikus, kurie, pagalios atsitraukė nuo bažnyčios šalin, bet pradėjo šaudyti į žmones iš revolverių ir kelis sužeidė; žmonės teip-gi sumušė kelis uriadnikus; vienas uriadnik'as, palikęs savo arklį ir kalaviją, pabėgo ir nuo tada prapuolė; kitas vel raitas įėjo į bažnyčią, ar norėdamas išsisukti nuo žmonių ar bažnyčią apjuokti, tai nežinia. Žandarų vyresnysis su vienu munduru nuėjo į Kelmės miestelį, kuris netoli Kražių, ir pradėjo siuntinėti telegramas. Išgirdęs triukšmą lauke, gubernatorius užsidarė bažnyčioje; žmonės bandė laužti bažnyčios duris, bet nevaliojo; bet-gi per klioštorių jie įėjo į bažnyčią ir pradėjo imti gubernatorių: nuplėšė jam nuo galvos kepurę, nes jis bažnyčioje buvo su kepure, nutraukė nuo kaklo jo dovaną, kuri paskui ir dingo, ant galo, davė jam lapą popieros, plunksną ir liepė rašyti, kad jis naktį užpuolė ant bažnyčios, kad jis galvažudys ir kad jis išvažiucs sau iš Kražių; gubernatorius rašė, braukė, vel rašė, ant galo parašė savo pravarde; tą rankraštį žmonės ištraukė jam iš nagų. Kiti kalbėjo, juog gubernatorių reikia užmušti. Tada kunigai gubernatorių ir policiją užvedė ant vargonų; žmonės užsimanė nusigabenti gubernatorių ir teip-gi pradėjo lipti ant vargonų; uriadnik'ai bažnyčioje pradėjo šaudyti į žmones, bet ant vietos nė vieno nepadėjo, tik daugelį smarkiai sužeidė: vienam paskui daktaras išėmė kulka iš suskaldyto žando, kitam iš kaklo, kiti nėjo pas daktarą, bijodami, kad jų nesuimtų. Ant vargonų gubernatorius išbuvo iki 7 valandai ryto. Atėjus žiniai, kad kazokai jau netoli Kražių, žmonės pradėjo varpuoti; iš sodžiaus atbėgo pas bažnyčią daugiaus žmonių su spragilais. Kazokai, atlėkė į Kražius, ėmė plakti žmones, kurie stovėjo pas bažnyčią ir ant ulyčios; tuos nuplakė, jie vilko žmones iš bažnyčios už ausų, už kojų ir rankų ir plakė ant šventoriaus; moteris mušė pervien su vyrais; vieniems kazokai su kandiais nukapojo ausis, kitiems nosis, tretiems iškapojo akis, nes vis taikė suduoti per galvą; žemė pas bažnyčią buvo aplaistyta kraujais ir žmonėmis apklotą; teisybė, buvo ir tokių, kurie tyčia gulėjo, kad jų neplaktų. Gubernatorius liepė kazokams nepaleisti tų, kurie buvo bažnyčioje ir pas bažnyčią, o daug žmonių jau buvo išvaikščioję; todėl kazokai ėjo per katalikų namus, ėmė visus vyrus ir juos gabeno pas gubernatorių. Paskui visus, kaltus ir nekaltus, nuvarė į valsčių. Ten gubernatorius pirštu rodė, kiek

*) Kodėl negalima tikrai pasakyti, viską savo akimis matius?
Red.

jis galėjo įsitęmyti, kas buvo bažnyčioje, tuos ir plakė, užversdami drapanas ant galvos, o Raseinių pavieto daktaras, Vasilenko, sakė, kiek kas kančių gali iškęsti. Po egzekucijai gubernatorius liepė visiems suklausti prieš jį ir prisiegti, kad maišto daugiau nekelsia. Iš tų suėmė 150 žmonių ir laikė juos ant lauko per 3 dienas menkai apsilvikiusius ir nevalgiusius, o po to išsiuntinėjo į Šiaulių, Raseinių ir Tauragės kalinius, nes į vieną kalinį visi butų netilpė. Kilo byla apie pasipriešinimą ukininkų prieš valdžią. Kelias dešimtis suimtujų paskui paleido iš kalinio. Gubernatorius uždraudė laikyti mišias bažnyčioje per 4 dienas; nedėlioje-gi jis liepė kunigui per pamokslą pasakyti, kad jis jau nepyksta ir duodas vėl mišias laikyti ir varpuoti; pagal gubernatoriaus liepimą kunigas sakė pamokslą apie tai, kaip reik klausyti valdžios ir ją gerbti.

Kazokai stovėjo Kražiuose ir pas aplinkinius ukininkus ir dvarininkus visą savaitę. Tuojaus po muštynei gubernatorius išsitarė į kazokų vyresnyjį: „aš norėčiau, kad kazokams čion butų ne blogiaus, kaip namie“. Kazokai nepraleido šitų žodžių pro šali; taigi jie elgėsi kaip savo namuose pas tuos miestiečius ir ukininkus, pas kuriuos juos gyventi paskirstė: ėmė šieną, avižas, pjovė vištas ir antis, skerdė kiaules, vis nesiklausdami ir nieko nemokėdami; kiek yra žinoma, jie nugėdino vieną moteriškę. Kloštoriaus arendorių jie stačiai nuplėšė, nes gubernatorius pasakė, kad kloštoriaus turtas perėjo į valdžios rankas. Dvarininkų, kaip girdėti, kazokai nuplėšė; vienam dvarininkui jie užmokėjo už viską, ką tik buvo ėmę. Kaip elgėsi kazokai, matyti iš tokio paveikslėlio: vienam žmogui reikėjo važiuoti per Kražius; kiti jam patarė, kad jis važiuotų ne kelinu, o aplink per laukus; du kazokų pamatė tą ukininką, prilėkę prie jo, ėmė jį kapoti su kančiais ir reikalauti nuo jo pinigų; ukininkas davė jiems rublį, tada juodu jį paleido; paskui ukininkas pats pasakojo: „vienas kazokas kirto, tai da nieko, ne skaudžiai, o kad kitas griebė per nugarą, tai tegul jį velniai, perkirto dagi kailinius, džiaugiausi sveikas ištrukęs už rublių.“

Girdėti šnekant, kad daug žmonių buvo užmušta; kad daug prigėrė upelyje, bėgdami nuo kazokų; tai ne teisybė; iš nuplaktų ir pašautų paskui keli mirė, bet ir to tikrai nieks negali patvirtinti, nors apie tai daugelis kalba; upelyje rado tik vieną nuskenusį, o ir tas važiavęs girtas, ilužęs ir prigėręs*).

Gubernatorius kratė pas kunigus ir dvarininkus, norėdamas ištirti, ar nepakurstė jie ukininkų pasipriešinti prieš valdžią. Pas vieną kunigą rado laišką, rašytą minyškų perdėtinės apie Raseinių ispravnik'a Vichmaną; tame laiške perdėtinė teip išsitaria: „tegu jis (t. y. Vichmanas) daug neloja, aš da nesenei daviau jam 200 rublių.“ Tą laišką gubernatorius į kišenių įsidėjo; kas-žin, ar ispravnikas Vichmanas ištrauks vuodegą iš aketės, ar neteks vuodegos ir paliks bigas.

Kadangi gubernatoriaus, prokuroro ir žandarų vyresniojo raportai apie atsitikimą Kražiuose buvo nevienoki, tai iš Peterburgo buvo siustas viskam ištirti p. Kantakuzenas, direktorius departemento svetimųjų tikėjimų. Kantakuzeno missija greitai pasibaigė: jis atvažiavo į Vilnių, pigiai įgijo per Orževski turtą Kauno gubernijoje ir vėl išlėkė atgal. Šitas daly-

kas teip buvo: nesenei gyveno Kauno gub. grovas Mostovskis, kuris persikėlė į Galiciją; jo turtą nupirko vienas Lenkas ant Vokiečio vardo; Lenkas buvo pirkęs ne už grynus pinigus, bet ant skolos; Orževskis apie tai žinojo. Kantakuzenui į Vilnių atvažiavus, Orževskis liepė Lenkui per 24 valandas parduoti turtą ir gąsdino, išsiųsiąs Lenką administratyviškai į Siberiją, jeigu ans to neišpildys; Lenkas šėip ir teip, nieko negali padaryti; turtą nuo jo jau pirmiaus buvo derėjęs grovas Ignatjevas; išgirdęs, kad Orževskis nori įbrukti turtą Kantakuzenui, Ignatjevas, kuris tuo-tarpu buvo Vilniuje, mostelėjo ranka ir atsisakė pirkti turtą. Tokiu budu Lenkas turėjo parduoti turtą Kantakuzenui už tuos pinigus, už kuriuos turtas banke buvo užstatytas. Nors Kantakuzenas sakė, pinigų neturįs turtui pirkti, bet Orževskis įtaisė, kad nieko pridėti nereikėjo: banke turtą užrašė ant vardo Kantakuzeno, ir viskas.

Kražių kloštoriaus bažnyčia dabar uždaryta; iš jos ketina daryti agronomišką mokyklą, ant ko valdžios atidėta 8 tukstančiai rublių. Laikraštis „Kovenskija Gubernskija Viedomosti“ garsino, kad Kražiuose tik 4 uriadnikai tubėvę lengvai sužeisti, o iš žmonių pusės nė vieno nė užmušto, nė sužeisto neatsirado; laikraštis „Novoje Vremia“, pasiremdamas ant tokios žinios, bet regimai ją netikėdamas, bandė gincyti nors trumpai su svetimų šalių laikraščiais, kurie apie Kražius buvo rašę. Laikraštis „Kov. Gubern. Viedomosti“ be jokios gėdos pamelavo; jis geriaus butų padaręs, kad butų tylėjęs, nes per melą menkas išsiteisinimas.

Atsitikimas Kražiuose paliko liudną įspudį; jis parodė, kaip Rusai, dėl savo pravoslavijos, pradeda su mumis apsieiti. Teisybę pasakius, žmonėms nebutų reikėję (?) jau priešintis, o da teip smarkiai, pamaciūs, kad gubernatorius užsispyrė savo padaryti, — iš to nieko gero negalėjo išeiti; bet vel-gi reik užtėmyti, kad žmones sukėlė patys uriadnikai ir gubernatorius savo pasielgimu. Šėip ar teip šnekant gubernatoriui Klingenbergui neprigėlėjo daryti tokių baisenybių. Kad jis butų mokėjęs apsieiti su žmonėmis ir butų turėjęs šiek-tiek takto, tai nieko, gal, butų nė nebuvē; o dabar jis atlėkė su palicija, pamatė ir trempte sutrempė, nepabandęs koku nors budu pašalinti bėdą, kuri paskui patiko daug žmonių ir, gal, paliks daug našlių ir našlaičių. Bet akmeninė Klingenbergo širdis vargiai gavo pasidžiaugti trijumfu: nekoks trijumas, barbariškai nuplukus paguldytus žmones, o prie to p. Klingenbergas turėjo jausti, kad jis išisoko su savo energija; ir pats prokuroras jam sakė, kad jis peržengė rubežių duotos jam valdžios; pažiūrėsimė, ar jį paliks Kaune, ar ne.*) Ant galo, turime pridurti, kad Kražių kloštoriaus bažnyčia vis-gi atimta neteisingai: 1) kas ją statė, tasai, žinoma, norėjo, kad ji ant visados pasiliktų katalikų bažnyčia; 2) kloštorius ir bažnyčia per ilgą laiką užsilaiškė iš parapijos, iš šitos pusės bažnyčia faktiškai prigulėjo parapijai. Žmonės prašė palikti ją parapijai, kad nereiktų statyti naujos, nes kita Kražių bažnyčia — medinė, sena; valdžia-gi nieko nežiurėjo, tai ir buvo priežastis liudno atsitikimo.

B—dis.

*) Klingenbergas tapo perkeltas į kita vietą per gubernatorių. Red.

Kainas.

Misterija Byron'o parašyta, vertė Vincas Kapsas.
(Tąsa. Pradžia Nr. 2.)

Liucipierius.

Tai eik dabar tu paskui manę.

Kainas.

Eisiu.

(Ateina Ada.)

Ada.

Tavę, broliuk, aš jįškau: su tavim
Ramiau mums pasilsėt ir pasidžiaugti.
Už tavę atidirbau aš pati.
Gražiai nusirpę vaisiai, toki šviesus.
Eiva!

Kainas.

Ar-gi tu nieko nematai?

Ada.

Matau aš angėlą — lyg pirmas kartas.
Gal nori jis pas mus atsilankyt,
Labai maloniai prašom.

Kainas.

Kaip tau rodos:

Į tuos, ką matėm, jis nepanašus.

Ada.

Tai angėlai yra ir dar kitoki?
Vistiek, mes jį priimsim, kaip visus.

Kainas (Liucipieriui).

Ar nori?

Liucipierius.

Tu geriau buk mano svečias.

Kainas (Adai).

Turiu aš eiti paskui jį.

Ada.

O mus

Tai palieki?

Kainas.

Turiu palikt.

Ada.

Ir manė?

Kainas.

Mieliausia Ada!

Ada.

Su tavim einu.

Liucipierius.

Negalima.

Ada.

O kas-gi tu per vienas,
Kad nori mudu perskirt?

Kainas.

Dievas jis.

Ada.

Iškur žinai?

Kainas.

Jis teip, kaip Dievas kalba.

Ada.

Kaip Dievas teip kalbėjo ir žaltys,
O vis-gi pamelavo.

Liucipierius.

Ada, klysti.

Tas medis buvo medis pažinties.

Ada.

Teip, bet tik mūsų amžinai nelaimėi.

Liucipierius.

Gerai, o ta nelaimė, tie vargai
Tai pažinims. Žaltys jų neprigavo:
Teisybę sakė jis, o jug negal
Teisybę but negeras daigtas.

Ada.

Bet-gi

Ikšiol mums suteikė tik pikto daug:
Iš tėviškės mūsų ištrėmimą; baimę;
Teip sunkų darbą; širdpersą už tą,
Kas buvo; viltis, ką neišsipildys
O n'eik su juo! kešk kaip ir kentėm mes,
Mylėk manę teip, kaip tavę myliu aš!

Liucipierius.

Ar jį labiau myli ir už tėvus?

Ada.

Labiau aš jį myliu! ar-gi tai kaltė?

Liucipierius.

Dabar da ne, bet jusų vaikuose
Bus kaltė.

Ada.

Ką? ar savo tikro brolio,
Enocho, mano nemylės duktė?

Liucipierius.

Ne teip, kaip Kainą tu myli.

Ada.

O Dieve!

Ar-gi neturi vienas kito teip
Mylėt, kaip mudu vienas kitą mylim?
Ar nepenėjau juodu aš vienom
Krutim? Ar jūdviejų tėvai negimę
Iš vieno kuno toj-pat valandoj?
Ar mudu nemylim viens kitą? ar-gi
Tokios jau meilės vaikuose negimdom?
Tu n'eik su ta dvasia! klausyki manęs:
Dvasia ta į kitas nepanaši.

Liucipierius.

Tą kaltę jug ne aš esmi pramanęs.
Ji jums nekenkia nieko, tik užkenks
Mirystės jusų ipėdiniams.

Ada.

Kaltė

Pati jau per savę tur kaltė but,
Visai ant mūsų tam dalyke nežiurint.
Ar gers ir piktas nuo apystovų
Tik priguli? Jei teip — vergai visi mes . . .

Liucipierius.

Pakliuvo į vergus ir augštesni
Už jus. But likusios vergais ir dvasios
Augštesnės da, kad laisvę su kančioms
Būt mainiusios ant nusižeminimo:
Maldaut, tarnaut ir slankiot amžinai
Prieš Jį, visai nejausdamos del Jojo
Nė kokios meilės, o iš baimės tik,
Nes Visagalis.

Ada.

Bet kurs Visagalis

Tikrai yra Visugeriausias.

Liucipierius.

Ar

Jis buvo teip-gi geras rojų?

Ada.

Dvasia!

Negundyk mane savo gražumu!
Graži tu ir už žaltį tu gražesnė,
Bet melo tiek turi, kaip ir žaltys.

Liucipierius.

Geriau sakyti: kaip žaltys teisinga.
Tu savo motinos paklausk, jug ji
Pažino, kas tai geras ir kas piktas.

Ada.

O motin! Tu nuskynus vaisių tą,
Užtraukei ant vaikų daugiau nelaimių,

Kaip ant savęs. Jaunystę rojuje
Laimingai tu praleidai tarpu dvasių,
Tarp nekaltų; o mes, vaikai, visai
Nė rojaus nepažįstame. Aplinkui
Tik piktos dvasios Dievo žodžiais vis
Mus gundo, kaip anas žaltys, kurs tavę,
Kaip kudyki nekaltą, prie savęs
Pritraukė. Dvasios tos, kuri čia stovi,
Nekęst, jai priešintis aš negaliu.
Lyg baimė ima, bet nuo jos nebėgu.
Traukte jos akys traukia vis manę
Artyn, artyn. Jaučiu, širdis teip plaka...
O Kaine, gelbėk!

Kainas.

Ada! ta dvasia

Jug nepikta, tu jos nesibijoki!

Ada.

Bet ji ne Dievas ir ne angėlas.
Mačiau daug cherubinių, serafinų —
Į juos nepanaši ji suvisai.

Kainas.

Jug da yra, žinai, augštesnės dvasios —
Archangėlai.

Liucipierius.

Yra da ir už juos

Augštesnės.

Ada.

Ar palaimintos?

Liucipierius.

Negali

Vergystėje palaiminimas but.

Ada.

Karščiausiai, sako, myli serafinai,
Daugiausiai žino cherubinai. Šits
Tikrai yr' cherubinas — nepažįsta
Jis meilės.

Liucipierius.

Jei nuo pažinimo tur

Gest meilė, kas-gi tas, kuri pažinę,
Jūs nebegalite jau suvisai
Mylėti? Jeigu cherubinai, matom,
Per pažinimą meilės tur mažiau,
Tai serafinai myli per aklumą.
Jei pasirinkt daugiau nėra iš ko,
Tai rinkite ar pažinti, ar meilę.
Jūs tėvas išsirinko jau: viena
Tik baimė jį klausyt dabar priverčia.

Ada.

O Kaine, rinkis meilę!

Kainas.

Del tavęs

Ta meilė, Ada, užgimė su manim
Drange. Nė vieno nemyliu daugiau.

Ada.

O tėvo, motinos ar nemyli tu?

Kainas.

O-gi tėvai ar tai mylėjo mus,
Jei skynė vaisių, mums išplėšė rojų?

Ada.

Tada jug mes nebuvom gimę da.
O kad ir gimę butume, ar turim
Užtai nekęsti jau tėvų, vaikų?

(Toliau bus).

Tautiškas pakilimas Silezijos Lenku.

Nuo neperseniai lenkiškojoje Silezijos dalyje (Prusoje) tarpu vietinių ukininkų pakilo smarkus tautiškas krutėjimas. Šitas judėjimas tuo ypač akyvas, jogei įsiai pakilo iš pačių žmonių, nes čionai beveik nėra lenkiškos inteligencijos, neskaitant kokios dešimties kunigų ir kaimų mokiniojų.

Silezija, jau nuo XIII šimtmečio atskirta nuo Lenkų karalystės, ilgainiui didei suvokietėjo. Prasiidedant musų šimtmečiui lenkiška kalba buvo užsilikus tik tarpe ukininkų, kaimo darbininkų ir tarp nedidelio kunigų burelio. Bet ir ta menka kunigų dalelė lenkiškai tik su „žmonėmis“ tekalbėjo, o tarpu savęs paprastai vartojo vokišką kalbą ir savę laikė ne per Lenkus, bet per Vokiečius. Patys ukininkai sekė, žinoma, ponus ir kunigus: kokią 30 metų pirmiaus pavadinti „Lenkais“, dideliai pykdavo už toki pravadžiavimą. Nekartą ir į sudus skūsdavosi už „pravardžiavimą“ Lenku.

Nuo 70-tų metų dalykai persimaino. Bismarkio priešais katalikus politika (Kulturkampf) suvienyjo Silezijos kunigus su ukininkais. Kunigija, kariaudama su valdzia, susidėjo su ukinkais ir šoko prie tautystės idėjos. Neužilgio pasisekė sukelti tarpu ukininkų tautišką pajautimą, išlengvo pradėjo augti iš „žmonių“ tarpo inteligencija, kuri jau nesistengė skirtis nuo savo brolių, bet rupinosi dirbti savo tėviškei ir savo „žmonėms“ ant naudos. Iškyla toki smarkus ir augštamaniai vyrai, kaip Lempa, Marka ir kiti; per jų darbštumą tautystės dvasė tarpu Silezijos Lenkų ėmė staiga kilti ir platintis.

Atsiranda lenkiški „žmonių“ laikraščiai Silezijoje; kiti jų įgyja tiek skatytojų iš „žmonių“, kaip retas didelis Varšavos arba Chicago's lenkiškas laikraštis. Ypač dikčiai išsiplatinę laikraščiai — „Katolik“, „Nowiny Raciborskie“, „Gazeta Opolska“. Pirmutineja šitų trijų veda kunigas Radzpiovski's, tikras demokratas, kurisai didesnę metų dalį persėdi kaliniuose už prasikaltimus priešais spaudos įstatymus. Lenkų agitatoriai praplatinimui savo idėjų — apart paprastų būdų [laikraščiu, susirinkimu, teatru, lekcijų, skaitymų], — da vartoja kai-kada ir labai priemianius užmanymus. Teip, vienas Silezijos laikraštis apgarsino, jogei kiekvienas vaikas, kuris atsiųs savo ranka lenkiškai parašytą laišką, gaus knygutę su vaizdeliais. Pirmus metus tokią dovaną gavo tiktai kokis 100 kudykių, pabaigoj-gi trečių metų redakcija jau ništesėjo atpildyti savo pažadėjimų visiems prisiuntusiems lenkiškus laiškus vaikams: buvo jau perdaug.

Nykstant katalikystės persekiojimams, kunigų tautiški jausmai pradėjo vesti. Bet tarpu ukininkų judėjimas ėjo tolyn. Ukininkams jau negana buvo reikalauti tiesų lenkiškai kalbai, kurių geidė kunigija, t. y. idant tik mokykloje lenkiškai išguldytų Dievo žodį. Žmonės pradėjo reikalauti, kad lenkiškai išguldytu ne tik vieną Dievo žodį, bet ir visus dalykus, kad lenkiška kalba būtų įvesta ne vien į mokyklas, bet ir į kitas vietas. Toliaus Silezijos ukininkai pradėjo mislyti ir apie išrinkimą savo deputato į seimą.

Toki ukininkų reikalavimai padarė visą audrą tarpu kunigijos, kuri patėmyjo, jogei sukeltas jos pačios krutėjimas pradeda eiti prieš pačius kunigus. Pertai dvasiškija vėl subrusdo, pradėjo varyt agitaciją priešais „naują dvasią“, bet nieko jau negalima buvo padaryti. Įsteigė kelis naujus laikraščius del „žmonių“, kurie turėjo naikinti ukininkų nepaklusnumą ir sėti seklas nusižeminimo prieš savo dvasi-

kus tėvus tarpu Silezijos katalikų. Bet ukininkai neskaitė tų laikraščių ir dėlei to jie turėjo viens pas-kui kita užbaigti savo gyvenimą.

Vasarą 1893 m. Silezijos ukininkai išsirinko 3 savo deputatus į seimą: išrinkta 2 kunigai ir 1 inte-ligentas. Po pusės metų vienas deputatas atsisakė nuo savo vietos, tada ukininkai išskiria jau ukininką Strzodą, nors kunigų partija (centras) buvo pastačius savo kandidata, dvarininką Delochą.

Kunigų pasipriešinimas prieš naują dvasę daro tiktai tiek, jogei šalininkai social-demokratijos tarpu Silezijos ukininkų augte auga, ir kunigiškieji laik-raščiai su baime rodo, jogei tautiskas krutėjimas Si-lezijos ukininkų virsta į tautišką ir socyališką. (Rus-kaja Žizn, Nr. 30, 1894.).

Audiatur et altera pars. P. 8078 ap¹

Straipsnyje „Nauji Metai“, patilpusiam į pirmąjį šiometinio „Varpo“ numerį yra kelios, man rodos, ne-teisingos mislys.

Gerbtinas straipsnio autorius sako kad norėtų tikėti, juog ir tarp kunigų pereitus metus atsirado lietuvių bičiulių, vienok prideda: „Nors, kas tei-sybė, toji dalis mūsų tautos (t. y. kunigai) (bent kelios žmogystos) pernai apsvieškė bėsa dideis lietuvių prieš-*ninkais* ir tokiu būdu užtraukė tula negarbę ant visos ku-nigijos. — Visai nemislyju sakyti, būk visi Lietuvių tėvų sūnūs kunigai yra ir patrijotai, ale stebiuosi, kad teip rimtame laikraštyje, kaip „Varpas“, randu nuomonę, juog kelių kunigų nutautimas jau ir visą kunigiją teršia. Kas tiesa, tai ne pirmas sykis toki daigtai „Varpe“ skaityti, — Nr. 10 pereitų metų vienos žmogystos nuodėmės dagi ant visos katali-kystės ištemptos. Tempimas vienos ypatos dėmių ant kitos niekumet negali buti pagirtinas, nės apie tą antrąją sutveria žmogaus prote klaidingą nuomonę. Taigi, jei kas, del kelių jam žinomų kunigų nutautimo, laikytų ir visą kunigiją per nutautusią, tais didei nuskriaustų kunigus patrijotus. O jeigu jau ir tikrai gali tempti vienų dėmes ant kitų, tai kur-gi to tempimo rubežiai? Autoriui „Naujų Metų“ patiko pratęsti ant visos kunigijos, „Tėvy-nės varpuose“ pratęsta ant visos katalikystės, taigi ar nebūtų valia ir man pratęsti tai . . . ant visos žmonių giminės ir pasakyti, kad nėra pasaulėje patrijoto, o visi vieni išgamos? — Ale minėtame straipsnyje tiktai sakyta, kad užtraukia tula negarbę, bet nesa-kyta, kad visa kunigija nutautus.

Tikra tiesa! Ale už ką ypata arba kuopa užsi-traukia garbę arba negarbę? Suprantama, kad už savo labas ar nelabas dėmes. Tą negarbę vienas žmogus užsitraukia ant savęs savo darbais, o kuopa — tokiu darbu, kurį atlieka kaip kuopa. Taigi ir garbė arba negarbė prigul kuopai už darbus atliktus jos kaip kuopos. Klausčiau dabar: ar kunigija, kaip kuopa, pasirodė lietuvių priešininke? Gal susirinko pro-vincijališkas lietuviškas bažnytinis sinodas, kurs, teip sakant, prakeikė lietuvių? O gal popiežius paleido tam tikrą encikliką? Nes tikt tokiu ar panašiu būdu tegali apsvieškėti kunigijos, kaip kuopos, principai. O jeigu kelių pavienių žmogystų pasielgimą laikytumem per galintį užtraukti tokią arba kitokią dėmę ir su taja garbę arba negarbę, tai ar minėtojo straipsnio auto-rius gali tikrai pasakyti, kad mažiaus kunigų karštų Lietuvių tėvynainių, negu lietuvių priešininčių? Tam tikrai statistikai laikraščių žinios netinka, nes visus lietuvių vengiančius darbus galima išbliauti (?), o lietuvių šelpti; gyvenant po Rusų valdžia, turime

elgtis slapčia ir, jei kas žino, tai atvirai neskelbia. Ir kam-gi be reikalo listi barbarams į nagus? Aš tikt vienos diecezijos kunigus tepažistu, ir tai anaipol ne visus, nė trečios dalies, o iš tų galėčiau parodyti 10 syk tiek dirbančių Lietuvai ant gero, negu teko gir-dėti tėvynei ant pikto dirbančių. Padėkim dagi, kad kunigų Lietuvių lietuvių priešininčių daugiau, negu bičiulių: tai ir tai ant visos kunigijos negali krauti ne-garbės: nes reikia žinoti, kad jie auklėti teip, kad nė negal savęs per kitus laikyti, kaip tik per Lenkus. Tikė-jimas jiems liepia būti patrijotais, dėlto jie ir yra Lenkų patrijotai, kiekviens pagal savo išgalę. Ta-pat dedasi su jais, kas dėjosi su Mickevycia. Šiandien kunigija pamatė lietuvių prakilnuma, delto visa dvasiškoji jaunuomenė ne inenkias myli tėvyne už svietiškąją. Ar „N. M.“ rašytojas gal tai užgincyti?

Minėtame straipsnyje štai dar ką skaitome: „Ame-rikos kunigai, o tarp jų vyriausiai kun. Burba, norėdami išversti D-ro Štiupo įtekme, rodos, nusileido ir nuo kelinto katalikystės principo.“ Labai būtų smagu, jei gerbtinas autorius praneštų, nuo kokio būtent principo nusileido, ir ką jis vadina katalikystės principu: ar jos dogmatus ar ką kitą. Patogiai progai atsitikus, priminsiu, kad tūli rašytojai kartais priskiria katalikystei svetimus mokslus. Teip „Varpe“ 1892 metų 4, 5 ir 6 num. buvo straipsnelis „Šis-tas.“ Tame straipsnyje išvestas darbininkas, darbdavys, kunigas ir vaikas. Darbi-ninkas iš bado vogė ir susigriebdino. Sūdzia jį ap-kaltino, o kunigas sako, kad tai „griekas.“ Tuo-tarpu tas autoriaus kunigas nemoka teologijos. Šv. Tomas Akvynietis 2. 2. q. 66, šv. Alfonsas Liguori op. Mor. t. II. 31 ir t. III 520 ir 701, Scavini ir kiti kitaip apie tai mislyja. Teologai, nemokina, kad valia vogti dagi dideliu reikale, bet nekaltina to, kurs vogė, idant gyvas išliktų, jei kitaip nebuvo kaip pasigelbėti. Tą ir kitas aplinkybes jie vadina *extrema necessitas* (ne magna). Iš straipsnio turinio aiškiai matyt, kad autorius norėjo išdėti vargdienių gyvenimą, kuriems tiek šio svieto galinčiai, tiek teisdariai, tiek katalikystė devintą kailį lupa ir gvyą į duobę kasa. Labai būtų geistina, kad rašytojai, užmėtinėdami ką katalikystei, pirma iširtų jos mokslą.

Toliaus „Naujuose Metuose“, rašyta „ . . . Kunigų Amerikoje labai daug atsirado, o didesnėji jų dalis, rodos, teipogi nor budavoti savo galybę ant lietuvių pamato . . . Ale toksai Susivienijimas (Lietuvių katalikų Amerikoje) stovi po perdag didele kunigų įtekme. Dabar, kol už durų jaučia vilką (D-rą Štiupą), tai kunigėliai labai rupe-tingi apie lietuvių, ale tegul tik jo nebutų, tai lietuvių ir pražutų iš tojo susivienijimo, o ypač kada į tarpą tų kunigų, vyriausiai į kunigo Burbos vietą, pakliūtų kokis kitas kunigas, toksai antai kaip Mašiotas.“ Ant to no-rėčiau tik tiek pasakyti; kas būtų su „Varpu“, jeigu jį imtų vesti redaktorius „Московскихъ Вѣдомостей?“ Tuo žygiu, rasi, maloningi „Varpo“ skaitytojai teiksis išklausti da vieno dalyko.

Lietuviški laikraščiai stebisi, dėlko kunigams ne-miela, jei tūlių jų sanbrolių nusižengimus aprašo lai-kraščiuose. Nesidedu į antį tų, ką išgirdę apie piktinantį kunigo pasielgimą labiaus iširšta ant to, kurs visiems nuodėmę apgarsino, negu ant paties pik-titojaus; vienok negaliu pagirti nė apskelbiko.

Kunigo dalykas mokinti žmones doringumo; o kas nežino kaip doros mokintojai tur but atsargus savo pasielgime? Kunigui nevalia daryti nėgi nekalto daigto, jei jis mato, kad kas iš to piktinasi: nes nu-stojęs klausytojų širdise pagarba jisai podraugei ne-tenka ir visų savo darbo vaisių. O privalome nepa-

miršti, kad visuomenė niekur nėra teip išlavinta, kad galėtų ypatingai nuodėmių neištempti ant viso luomo (nereikia geresnio išparodymo, kaip straipsnis „Nauji Metai“ ir „Tėvynės varpai“ 10 num. 93 m.) ir kad mokėtų elgtis pagal mokslą to, kurį širdyje perniek laiko. Teip ukininkas, perskaitęs „Ukininke“ apie a. a. Varkalą arba ir daugelį kitų, per pamokslą sav mislys: „Et, tu liepi šelpti pavargėlius, o tu tuo tarpu teip-jau, kaip ir šunskinis, turi kokią trisdešimt tukstančių, o pavargėliams tikt po pengraši teprimeti. Tuo tarpu tas kunigas gal neturėti nė skatiko, nės rasi viską išleidžia ant lietuviškų knygų, kurias ne pats pardavinėja, pertai nieks apie jį nė nežino. O kas drįs pasakyti kad tokių šiandien mažai turime? Gal jie neplatina „Raštų ir raštininkų“, „Lingvo internacija“, „Lietuvos Mesijo“, bet, platindami toki „Saltinį“ ir „Sventųjų gyvenimus“ etc., jau stato drūtą sieną tarp Lietuvių ir Rusų. Nė to nereikia pamiršti, kad visi kunigai tiki į amžiną gyvenimą. Pertai numano, kad jeigu jų mokslui nesiklos, tai tukstančiai žmonių amžinai bus nelaimingi. Ką-gi sakytų gydytojas, kuriam esant prie ligonio, kas imtų pasakoti, kad gydytojais niekam netikė, panėsi į šarlatanus (manding tai būtų lygu kaip kad pavaditi sugedusiu kiaušiniu), būk kol universitete, tai da skaito mediciniškas knygas, o paskui tik temoka iš kazyrų lošti ir t. t.“ Taigi nedyvai, jei ir kunigas, budamas tokia padėjime, iširsta. Turėtų, teisybė, nejausti ypatingai skriaudų, bet skriaudimą dušių ir jis tur jausti. Juo jo uolybė didesnė, juo smarkiaus jaučia daromą dūšioms pragaištį.

Kunigai, pykstantieji už išrodinėjimą pasielgimų nedorų kunigų, tik tiek negerai daro, kad nemoka suprasti, juog toki rašytojai daro tai ne iš piktumo, bet per nežinojimą, ir kad nepasako aiškiai priežasties, dėl kurios norėtų laikraščiuose skaityti mažiaus piktų daigtų apie kunigus. Taigi klysta „Tėvynės varpu“ autorius, samprotaudamas, būk kunigai tik dėlto ginasi, kad nenor nustoti tūlių privilegijų. Kunigams Bažnyčia, o kitados ir svietiškoji valdžia, buvo davusi dvi privilegijas: 1° kad nevalia jų mušti (canonis) ir 2° kad šėip sūdzioms nevalia jų sūdyti iki vyskupas nepaduos (fori). Tas dvi privilegijas mūs' kunigai neperlabiausiai gina, o trečios netur. P. B.

✓ Tėvynės varpai.

Pasikalbėjimas su S. M.

Straipsnyje „Pro domo sua“ 1 Nr. šiometinio „Varpo“ S. M. — nežinia ar dėdė ar dėdienė — sako man: „Eik šen, prieteliau, mudu pasikalbėsiva apie tą dalyką (t. y. apie Lietuvaites) plačiau!“ Nors man būtų šiuo žygiu labai paranku žinoti, ar dėdė manę šaukia ar dėdienė, vienok ir be tos žinios stoju su S. M. pasikalbėti, o da ypač, kad:

1) S. M. išpėjo mano vardą (tur but dėdienė).

2) Priminė man tą mielą gadynę, kada da dėvėjau „garnio uniformą“ (ar tik ne dėdienė?). Kiek tada balų ištaškiau, kiek upelių išbraidžiojau. Vėlionė mamytė gina, budavo, nuo braidžiojimo, nes labai manę mylėjo ir gailėjosi, mat, kad suskirdusios kojoms nesopėtų. Tai-gi aš, atėjus vasarai, mėgdavau važinėti „į vandenį“ pas močiutę, kuri teip-gi labai manę mylėjo, bet duodavo pilną laisvę braidžioti, ir tik vakarais tepdavo suskirdusias mano kojias nesudytais žastaukais. O kiek atminimų veržiasi!

3) Apginime Lietuvių drąsiai „pakelia pirštinę“ (tur but dėdė su ricierių etiketa) ir parodo teip karštą prisirišimą prie „savybės“, jogiai apsima mosuoti už ją kardu ore dagi tada, kada priešo nėra.

Tai-gi stoju prieš Tamistą, S. M., kokiam tik nori „uniforme“. Sakai Tamista, aš Nr. 12 „Varpo“ 1893 m. labai „ižeidęs“ Lietuvaites, bandydamas išrodyti: a) kad Lietuvės neva esančios „kvailiausios moters“, b) kad („aiškus to sapno siekis“) Lietuvių „nereikia vesti“, c) kad Lietuvaitė „nė klausymų neįstengia suprasti ir atsako lyg idijotė“ (oi-oi!)

Nežinau, delko Tamista teip keistai supratai ir išaiškina mano sapną. Aš tenai — žinai Tamista, pas tas dievaites — pasielpgiau šiteip: Nuo Lenkės atsitraukiau, nieko neatsakęs, lyg koks impertinentas — man da ir šiandien gėda. O iš to, ką apie Lenkę maniau (tikiu, kad Tamista lenkiškai supranti), visai nematyt, kad aš su ja bučiau bičiuliauėpėsis.

Nuo pus-Lenkės, ar pus-Lietuvės atsitraukiau beveik da nešvelniau, nes netik ką nieko neatsakiau, bet da — plynia papiniojo — pakraipiau galvą, nepatogiai suglaudęs lūpas. Dievaži, nenorėjau teip padaryti, tik atsiminiau, kad tarp pus-Lenkų yra esybės su ta „politika“, ką aš pats esu ne vieną kart patėmyjęs ir ką patėmyjo P. A. (ir dabar nabagas atilsio neturi nuo „pasikalbėjimų“).

Nudžiugau labai, išvydęs ir pažinęs Lietuvaitę. Tik vėl sunkiai nuliudau, atradęs pas ją teip žemą apsišvietimo laipsnį: jug jį visai nežinojo, kas tai Lietuvė, nė kas Lenkė. Ir likau nuliudęs.

Na, o kad sapnas tai tik forma išsireiškimo nuomonės, tai-gi ir mano nuomonė tokia, kad iš moterų, apsigyvenusių Lietuvoje resp. iš Lenkių, pus-Lenkų ir Lietuvių pačios Lietuvos turi žemiausią apšvietimo laipsnį, permenką dagi savo reikalams. Šitą faktą pripažino jau vyrai, ką rašė apie „šeimynos“ klausymą.

Žinai Tamista, kad Lietuvos draugija perdėm grynai demokratiška. Ką buvo bajorų, tai tie pabėgo į Lenkų pusę ir užsiliko. Lietuvių visuomenė susideda tokiu budu tik iš t. v. kaimo gyventojų. O koks kaimo Lietuvių apšvietimo laipsnis? Daugelis, teisybė, skaito iš maldaknygių, o rašyt moka labai nedidelis skaitlius. Apart svarbiausių katechizmo žinių, tankiai supainiotų ir perkraipytų, neturi pažinimo nėkoko kito mokslo. Pradėtinių mokyklų vaisiai tame dalyke da nežymu, o vargū bus geistini. Teisybė, prasimušus lietuvių idėjai, sugrįžo prie mūs draugijos mažas skaitlelis Lietuvių-bajoraičių dagi su augštesniu mokslo laipsniu. Bet kiek jų yra? Kita teisybė, iš tos-pat visuomenės kaimo Lietuvių rasime jau teip-gi prasimokinusius, užtektinai apsišvietusius. Ale ar daug tokių atrasime? Sūdekime ir vienas ir kitas ($a + b$) — teip-gi bus nedaug.

Dabar klausiu Tamistos, kaip kitąkart Abraomas Dievo, tik iš kito galo: Jeigu iš visų Lietuvių būtų tik viena turinti užtektinai apšvietimo, ar Tamista galėtų tvirtinti, kad *Lietuvaitės* turi apšvietimo užtektinai? Ne! negalėtų. Jeigu būtų *dvi* tokios Lietuvaitės? *trys*? *keturios*? Ne! negalėtų. Jeigu būtų tokių Lietuvių $a + b$ (kaip viršuje)? Ne, Tamista, ir tada negalėtų, nes ir tas $a + b$ yra per mažas skaitlius pridengti visuomenės reikalams, idant galėtų stoti kaipo tvirtvietė, užtarianti ir atsakanti už visas Lietuvaites. Šiuo žygiu mūs tikrai apsviestos Lietuvaitės yra tiktai stulpais, išreto stovinciais ant grįžkelių ir rodančiais Lietuvių visuomenei kelią. Ar Tamista rodosi, kad man smagu matyti teip liudną stovį apšvietimo tarp Lietuvių? Ne, šimtakart ne! Kada tik skaitau straipsnius Bitės, Žmonos ir kitų mūs Lietuvių, kiekvieną kart, pakalęs į Lietuvos dangų akis, šaukiu: o, kad dau

tokių Lietuvaicių! o, kad . . . visos tokios butų! — da-gi perdaug trokštu.

Suėmus viską, ką vardan savo nekaltybės kalbėjau, išpuola: kad nuo Lenkės visai atsitraukiau, apie pus-Lenkę negražiai paabejojau, o pamatęs Lietuvaitę nudžiungau ir, tik pažinęs jos apšvietimo labai žemą laipsnį, nuliudau. Vienok atgal pas anas dievaites negrijau ir likau pas Lietuvaitę, ketindaas da su ja pasikalbėti, ar neatsiras koks *modus vivendi*.

Tai-gi iškur Tamista iškasei, buk aš norėjęs išrodyti, kad Lietuvaitės ésančios „kvailiausios moters“? Jug tam išrodymui bučiau turėjęs sulygint „kvailumą“ moterų visos pasaulės, o to darbo aš nebuvau užsiėmęs. Iškur Tamista išrovei, buk aš išvedęs, kad „Lietuvaicių nereikia vesti“? Pasirodo, kad sapno siekis Tamistai buvo „neaiškus“. Už ką Tamista vadini manę „svetimu gešeftmacheriu“ (matomai Lenkių ir pus-Lenkių papirktu)? Iškur Tamista matai, kad mano patrijotizmas „išsižada savybės“? Ar tai noras pagerinti „savybę“ per apsišvietimą vis viena ką išsižadėjimas jos? Kur mano pasikėsinimas ant „išvertimo lietuvystės su jos visomis ypatybėmis, o — kioje — ir su kalba“? Kokiomis tiesomis spraudi Tamista į mano sapną kokį „modernąjį apšvietimą, modernąją gerovę ir laimę su trenksmu ir žvilgėjimu (*Kirie eleison!*), modernąją lygybę“? To šiuo mano sapne nebuvo. Tamistai, matyt, labai lengva butų suverst į tą mano sapną kad ir inkvizitorių kaltes. Ar Tamistai rodosi, kad gana but Lietuvaitė, o jau per tai tik galima „suprast visus klausymus“? Link dviejų pirmųjų klausimų, kuriuos dievaitė suprato, lakoniško atsakymo *tigi* užtenka, o link trečiojo klausymo ir atsakymo, tai paaiškinau viršuje. O jau nė apie kokį patologišką smegenų stovį, apie „idijotizmą“, aš nemaniau.

Na, nudardėjai, Tamista, nudardėjai į pakalnę . . . su ratukais su mažiukais su šyvukais kumelukai . . .

Žinodamas, kad Tamista dėdė, bučiau pasakęs tiesiog: dėdė, liaukis išmėtinėjęs man kaltes, kurių aš nepadariau! Tiktai, sakau, jeigu kartais kalbu su dėdiene, tai teip staciai apsieiti negalima. Ta priežastis privertė manę ilgokai „pasikalbėti“, o verčia da ir toliau. Tai-gi kalbėsiu.

Ar Tamistai ištikro rodosi, kad „užaugusiai mergelei nuotakai“ atskirti savo tautystę, apie kurią niekad nebuvo girdėjus, lygiai teip lengva, kaip mažam vaikui atskirti „žąsies sparniuką nuo kulšutės“, su kuriais susipažįsta nuo mažiausių savo dienų? Sakyčiau, šitame dalyke prilyginimas Tamistai nepasisėkė. Sapne Mikės Žiogo tiesiog išjuokta mokslo vertė, o aš savo sapne reikalauju to mokslo. Iškur Tamista radai panašumą tų sapnų? Nepasisėkė.

Užmeni man Tamista mano motiną, kuri „išauklėjo tokį vyrą“ (plynia su koku vyru, kuris pasikėsinęs išversti lietuvystę ir tt.) Privedi, kad mano „garbinamos svetimos moters“ (aš svetimų moterų negarbinau, neįstengia pagimdyti tokių „rimtų vyrų“ ir „veiklių tautos patrijotų“, kaip Lietuvės. Liepi Tamista paabejoti labai apie vaikų principus, gaunamus nuo „apšviestų“ svetimų moterų, na ir tur but nori Tamista apsaugoti Lietuvos nuo „apšvietimo“, idant neįkvėptų vaikams abejotinos vertės principų. Šitas punktas perdaug atsiduoda Mikės Žiogo sapnu. Paskui staiga kiši man Tamista į akis baidyklę iš „modernojo apšvietimo“, idant aš nespėčiau supaisyti, kad tarp „modernojo apšvietimo“ ir dabartinio Lietuvaicių apšvietimo yra da daug laipsnių kitokio apšvietimo.

Du Tamistos užklausimu pasilikau priegalo. Klausi Tamista manęs:

1) ar nesapnuoju, kad „ta meilė tėvynės, tas patrijotizmas, ir abelnai tvirtumas principų ir vis tai, kas šiandien taiso (mano ir kitų) šių dienų Lietuvos gaivintojų dvasiškąjį gyvastį,“ ar sapnuoju, kad „vis tai yra vien augšto mokslo vaisiai“?

2) ar sapnuoju, kad „be naminių savo prastos motinos įgaivintų tvirtų principų bučiau ištenęs pergalėti tas sunkenybes, kurios gaisino mokslo kelią“? Tamista tur but ant juoko davei man šituodu klausymu. Jeigu ne ant juoko, tai aš Tamistos paklausiu: 1) Ar ištikrųjų Tamistai rodosi, kad „ta meilė tėvynės, tas patrijotizmas, ir abelnai tvirtumas principų ir vis tai, kas šiandien taiso Tamistos ir kitų šių dienų Lietuvos gaivintojų dvasiškąjį gyvastį, ar Tamistai, sakau, rodosi, kad „vis tai yra vien motinos vaisiai“? 2) Ar ištikro butų ištekę Tamistai tų „naminių savo prastos motinos įgaivintų tvirtų principų pergalėti toms sunkenybėms, kurios gaisino mokslo kelią“? 3) Ar Tamistai galutinai rodosi, kad supratimas mūsų šių dienų inteligentų, jų darbai, trusai, aukos — tai tiesios pasekmės auklėjimo ir įkvėpimo „prastų“ motinų? Ne, ne ir da kartą ne! Čia susitelkia daug visokių apystovų ir sąlygų, tarp kurių „prastos“ motinos įkvėpimas tikrai neužima tos vietos, kokią Tamista nori paskirti. Tamista perdaug turi egzaltacijos ir perdaug idealizuoja motiną Lietuvę. Lietuvė gali įkvėpti savo vaikams tik tiek, kiek duoda jai jos apšvietimo laipsnis, tiek kiek duoda savo vaikams ir iš kitos tautos motina lygaus su Lietuве apšvietimo. Koks-gi apšvietimas mūsų Lietuvaicių ir „prastų“ motinų, matėme visi, ir aš apie tai augščiau esu keletą sodžių pasakęs. O kad motina Lietuvė, turėdama tokį apšvietimą, kaip šiandien, galėtų da ant ištekliams įkvėpti: meilę tėvynės, patrijotizmą, tvirtumą principų, viską kas taiso Lietuvos gaivintojų dvasiškąjį gyvastį, gerbimą, pamylėjimą viso gero, gražaus, teisus, ištopelėti meilę savybės ne, Tamista, aš netikiu, kad galėtų įkvėpti tai, ko pati niekad negirdėjo, nesupranta ir nesusiproti. Tokiems dalykams, kaip Tamista nori, tai reikia motinos išmintingos, augšto apšvietimo, idant galėtų numanyti įkvėpimui paskirtus dalykus, pažinti jų tikrą reikalą ir ispėti galutines pasekmes. To mūsų „prastos“ motinos nepadarys.

Mano motina davė man, ką apskritai motina Lietuvė gali duoti savo vaikams, o dagi daugiau, nes pati daugiau turėjo. Labai gražiai dainavo, labai puikiai margino margučius, labai dailiai sekė pasakas ir prie tų „dailių“ dalykų manę pritraukė. Jeigu aš šiandien muzikantas, pataikau šį ar tą nupiešti ir, atsiprašant, eiledirbis (Tamista nežinojei, su kuo kalbi), tai motinos kaltė. O vienok užaugau ir nuo tos motinos, kuri mano nuomonėje buvo ideališka, niekad negirdėjau, kas tai Lietuva, Lietuvis, gaivinimas Lietuvos ir tt. Negirdėjau to nė nuo močiutės, nė nuo tetų, nė nuo vienos moteriškės iš mano kaimo ir visos apygardos.

Tamistos motina, matoma, da labiau ideališka, ir iš to, ką Tamista apie ją rašai, pasakysiu, kad „ne visos tokios lietuviškos moters.“ Nors motina padarė tokį stebuklą su Tamistos budu, nors įkvėpė Tamistai tiek neįtikėtinų dalykų, nors davė medegos iš mitologijos ir kitokios tiek, kad galima iš to sutverti „visą literaturą“ (gaila, kad Tamistai nepasisėkė tada su talentu), tai vienok iš viso to nematyt, kad Tamista butum patyręs nuo motinos, kas Lietuva, kas

Lietuvis, o jau tikrai motina Tamistai neįkvėpė su-
pratimo ir reikalo to darbo, kurį dabar Tamista at-
lieki Lietuvai. Tas supratimas atėjo pas Tamistą
iškur kitur ir, jeigu būtų neatėjęs iš kitur, tai visa
medega, mitologiška ir kitokia, būtų likus nepažinta,
ir būtų Tamista nė nežinojęs, kad ji tinka mūsų li-
teraturai. O ką galima pasakyti apie kitas motinas,
ką mažiau ideališkos už mudviejų motinas?

Buvo gadinė, kada Lietuvos gimdė Lietuvius ir
auklėjo Lietuvius. Šiandien Lietuvos gimdo tik vai-
kus, nes tautišką instinktą pametė, o Lietuvos rei-
kalų nepažįsta. Ateityje, tikiu netolymoje, Lietuvos
vėl gimdys ir auklės Lietuvius — kada pažįs Lietu-
vos reikalus per apšvietimą.

Ačiū Tamistai už gražų pasikalbėjimą. Pasiaiskin-
kime dabar, delko mudu stojome prieš kits kitą, lyg
koki priešai. Man rodosi delto:

1) Kad mudu ne vienaip myliva Lietuvaites. Aš
myliu jas kaip brolis ir, užtėmyjęs jų silpną pusę,
tuojau persergiu, idant pasitaisyti ir idant Lietuvai-
tės tokiu būdu liktų kad ir visai be silpnųjų.
Tamista myli Lietuvaites kaip *chevalier charmant*, pleš-
kini joms tik komplimentus ir šauki: tegyvuoja, te-
gyvuoja! Rasi Lietuvaitėms tai patinka — laimėk
Tamista (jeigu dėdė)!

2) Kad aš, kalbėdamas apie Lietuvaites, turiu min-
tyje visuomenę (krapštymas žievės ludyja), o Tamista
turi mintyje vieną Lietuvę, arba labai mažą jų skait-
lelį. Jeigu Europa manęs paklaustų ko apie Lietu-
vaites, o aš, turėdamas atmintyje tik Bitę, Žmoną,
Lietuvaitę, Birutą, atsakyčiau: Lietuvaitės visos raš-
tininkės! — kaip Tamistai išrodytų?

3) Kad Tamista mėgsti, mastyti, pasiginčyti — dagi
su savim. Keliose vietose savo straipsnio Tamista
lyg spiriesi prieš reikalingumą apšvietimo Lietuvai-
tėms, o prie galo sakai: „šventa pareiga šviesti mūsų
moteris.“ Jeigu su savim galima ginčytis, tai su
kitu lengviau.

Smagus ir nesmagus atminimas.

Latviai kasmetai iškilmingai švenčia atminimą
paleidimo Kuršo ukininkų nuo baudžiavų. Estai ren-
giasi šįmet da iškilmingiaus paminėti sukaktuves 75 m.
nuo paleidimo jų ukininkų nuo tų pat baudžiavų. Pas
mus tokių švenčių visai negirdėt, tarytum mūsų uki-
ninkai iki šiai dienai tebėsa baudžiamos junga. Užties
1891 m. sukako 30 m. nuo paleidimo Lietuvos uki-
ninkų, gyvenančių Kauno, Vilniaus ir Gardino gub.,
o šįmet 19 vasario (3 Kovė) sulaukėme tų pačių 30 m.
nuo aprupinimo ukininkų Suvalkų gub. žemė ir di-
desne laisve; abejos šitos sukaktuvės pralinko pas
mus niekeno nepasergėtos. Dirbti iš prievartos ant
kitų naudos, būti po svetima priežiūra — ir tapti
paskui tikru valdytoju apdirbamos žemės, gauti pri-
sidėti prie aprupinimo savo reikalų, tai tokia pažymi
gyvenimo atmaina, kad jos negali užmiršti per tokį
trumpą laiką, kaip pralinkusieje 30 metų. Kodėl gi
mūsų ukininkai, o drauge su jais ir tie, kuriems rūpi
jų reikalai, nedaro nėkokių atminimų išnaikinimo bau-
džiavų, beveik nieku neišreiškia savo džiaugsmo. Ar
nebus tai nedėkingumas prieš išvadotojus, ar neturi
Rusai pilną tiesą išmėtinėti mums, kad mūsų ukinin-
kai taip umai pamiršo dovanotą jiems laisvę ir žemę?
Matyt, tuliems Rusų patrijotams labai skauda širdį,
kad taip užmiršome jų geradėjystes. Štai nesenei
(Sausio m. šių metų) „Litovskija jeparchialnija Vie-

domosti“, o paskui „Vilenskij Viestnik“ ir „Maskov-
skija Viedomosti“ (o gal ir kiti laikraščiai) atkartojo
pasakojimą vieno dailininko, kaip pas jį buvo atsil-
lanke Lydos pavieto ukininkai įieskodami mirusio Alek-
sandro II portretų, malonėdami pakabinti juos valsčių
namuose. Skaitydamas tą pasakojimą, jauti, kad rei-
kalavimas „Ciecoriaus-Išvadotojaus“ portretų didei
malonus Rusų patrijotams faktas, ir kad tuo faktu
džiaugiasi jie, kaip kokių ypatingu, netikėtai rastu
daigtu. Matyt, kad Rusų patrijotai reikalauja nuo
mūsų dėkingumo už paleidimą, jeigu tokį menką faktą
atkartoja paskui vienas kitą; tiktai begu jie tikrai
žino priežastį mūsų nedėkingumo. . . Nekenktų iš-
aiškinti jiems tas dalykas; nekenktų priminti, kad
mūsų ukininkai paleisi ne taip, kaip kiti: nors jiems
duota gal ir daugiau, sulyginant su kitais, žemės,
užtai atimtas ir jiems ir kitiems jų tautiečiams bran-
giausias žmogui daktas — žadas (kalba): tuose pai-
čiuose 1864 m., kada Suvalkų gubernijos ukininkams
duota žemė, visoj Lietuvoj uždrausta spausdyti lietu-
viškos knygos paprastomis mūsų litaroms. Toks už-
draudimas pasirodė esąs lygus visiškam uždraudimui
lietuviškų knygų. Paleidę Lietuvos ukininkus be
žado, Rusai veltu laukia kokio nors dėkingumo nuo
paleistųjų: šitie per daug nuskriausti, teip nuskriausti,
kaip nėjokia valdžia nesikėsino skriausti savo valdo-
mųjų. Visai bereikalo Rusų patrijotai reikalavyme
lietuviškos spaudos mato apsišiekimą sulenkėjimo.
Lietuviška spauda gadina lenkomanams nervus ne ma-
žiau, kaip ir patiems obrusiteliams; baisūs Rusų
priešai kituose jų užmanymuose, lenkomanai gali tikrai
širdingai spausti jiems ranką dalykuose persekiojimo
kylančios Lietuvių literatūros. Tegul obrusite-
liai gerai apsvarsto tiktai tokį, nesenei suteiktą man
faktą: vienoj vietoj Kauno gubernijoj tūli kunigai
suniko kaišioti abejojantiems bajorams pernai at-
spausą knygutę „Dievas, dangus ir pragaras,“ paaiš-
kindami, kad tai esąs „litvomanų“ (prasmėje: tų, ką
apie liet. reikalus teip dabar rūpinasi) darbas — „štai,
esą, kokias knygas rašo mūsų litvomanai!“ Kam teko
skaityt minėta knygutė, ar bent atsišaukimas apie ją,
atspaustas pereinū metų „Varpo“ № 10, „litvomanų“
laikraštyje, tas permanys, kad mūsų lenkomanai truk-
dyme mūsų literatūros pereina ir obrusitelius. Obru-
siteliai eina stačiai, tarytum nori slėgte nuslėgti mūsų
reikalavimus, neapsvartydami prigulnčiai savo žing-
snių, o anksčiau minėtos žmogystės elgiasi su keistu
gudrumu, taikydamos smogį į pačią jautriąją vietą —
jos diskredituoja mūsų visus rašytojus, išduodamos bala
žino kaip atsiradusias netikusias knygetes per pa-
veizdus jų rastų. Tegul tiktai pasisektų lenkomanams
įkalbėti atsibundantiems mūsų tautiečiams kad „litvo-
manai“ rašą tokias knygas, kaip „D., d. ir pr.“, tuo-
met nereikėtų nė kirilicos, nė kratų, nė išsiuntinėjimo
kas-žin kur nekaltų žmonių; užgestų visi Lietuvių
geidavymai be visų šitų bjaurių prispaudimų. Aišku,
kad ne sulenkėjimas verčia Lietuvius reikalauti gra-
žinimo uždraustos mums spaudos, ne sulenkėjimas
atima mums džiaugsmą per sukaktuves išvadavimo
metų, tik jausmas skaudaus smogio, užduoto mums
tos pačios rankos, kuri mus išvadavo.

Uždraudimas spaudos tokia skaudi neteisybė, kad
ją sunku užmiršti. Ir juo didyn eis tarp Lietuvių rei-
kalavimas knygų, juo labiau jaus jie tą neteisybę,
ir juo augs neapykanta prieš prispaudėjus. Lietuvių
reikalavimų nenutildys nėkoki Rusų patrijotų užma-
nymai, nors jie susiprastų atvirai susibičiuliuoti ant
šitos dirvos su tikrais jų draugais — mūsų lenkomė

nais. Iki Lietuviai bus priversti jieskoti šviesos svetimos šalyse, Rusai vietoje dėkingumo ras Lietuvoje neapykanta, vietoje „ura!“ girdės „karaul!“ *Mark—bis.*

Gromatos iš-svetur.

VIII.

Papasakotieji straipsnyje „Pas mus ir kitur“ (V. Nr. 3) faktai priminė man atmainas, įvykusias paskutiniame laike „Pabaltmario šalyje“, kur ir man teko gyventi keletas metų. Buvau atvykęs į tą šalį per patį karštumą reformų, kurios turėjo padėti tvirtus pamatus Lifiandijos, Kurliandijos ir Estliandijos gubernijų surusiniui. Devizu reformų išpradžią buvo iškištas atvadavimas Latvių ir Estų iš-po valdžios išgyvenusių čionai Vokiečių. Rusiška kalba vidutinėse ir aukštesnėse mokyklose ir valdžios institucijose, Rusų sūdai ir tt. turėjo užimti vietą vokiškos kalbos, vokiškų sudų. Pulakai naujų, vyriausybės skirtų, valdininkų skubinosi iš visų šalių užimti vietas Vokiečių, nenorėjusių ar dėl nemokėjimo rusiškai negalėjusių pildyti reformos reikalavimų. Buvo visokių tarp tų „obrusitelių.“ Daugumą, jeigu ne visus, viliojo į Pabaltmarį noras gauti geresnę vietelę, nekaip turėjo, ar galėjo turėti kur kitur, bet tik retas apie tai atvirai tekalbėjo: daugiausia budavo girdėti kalbos apie neprigulinčiai Vokiečių užgrėbtą pirmumą svetimoje šalyje, apie sunkų Latvių ir Estų gyvenimą po Vokiečių valdžia ir tt. Iš-karto pulkai šitų, anot a. a. Söderino, „taškenticių“ galima buvo pripažinti per tikrų kryžievių būrius, ne tą, žinoma, kryžievių, ką slėgė Latvius ir Estus, tik kryžievių naujo laiko — kryžievių-atvadnotojų. Bet tai nebuvo kryživiai, tikrai tikrieji „taškenticiai.“ Iki aukštesnėji valdžia siuntinėjo paliepinimus, tiktai Vokiečių galybę naikinančius, „taškenticiai“ trisė apie „Vokiečių nuvargintus“ Latvius ir Estus kaip geri piemens aplink savo kaiminę; bet kaip tik Vokiečiai tapo suspausti, atstumti nuo valdžios ir prasidėjo reformos žemesniųjų institucijų, kurios buvo Latvių ir Estų rankose, tuojaus „gerieji piemens“ pradėjo paskui vienas kitą rodyti savo tikrąjį budą. Glamonėjimas „nuvargintųjų“ pasiliovė: lipšnus piemenų apsiėjimas pradėjo eiti šurkštyn, jų botagai ėmė švytuoti į visas puses. Šiandien laikraščiuose jau skaitome stačius reikalavimus, kad Latviai ir Estai liautųsi „svajoje“ apie savo kultūrą ir pavirstų į Rusus.

Kaip sutiko reformas Vokiečiai ir Latviai su Estais? Vokiečiai šoko smarkiai priešintis. Ir nėra ką stebėtis: jie buvo Pabaltmario ponais, apdovanotais visokiomis privilegijomis; jų rankose buvo turtai ir valdžia, jie galėdavo mokintis ir atlikti visus savo reikalus savo kalboje. Turėtų, kuriuos Vokiečiai turėjo savo rankose, reformos, žinoma, nuo jų neatėmė; užtai jie nustojo valdžios ir surištų su ja gėrybių, priversti mokinti vaikus svetimoje kalboje, oficiališkose reikaluose kalbėti rusiškai. Taigi reformos užgavo daugiausia jų materijališką buvį ir ambiciją. Bet materijališkas buvis lengva pataisyti: neduos gerų vietų Pabaltmaryje, duos kitur — Rusai be Vokiečių neapsieis; su ambicija da lengviau: apsipras, išmoks, katras da nemoka, rusiškai — ir paliaus skaudėję. Kiek numanu, jau ir pradeda apsiprasti. Daugumas da, teisybė, kerstanja, niurna, kiti pradeda bičiulintis su Latviais ir Estais, bet nereta jau matyti, kaip girdėjau, ir miklinant savo kojas pagal Rusų dudelę.

Kitaip atsiliopė reformos ant Latvių ir Estų. Materijališkai jie nieko nenukentėjo: reformos jokių pralobimui šaltinių nuo jų neatėmė, nes gerų oficija-

liškų vietų jie nė pirm reformų neturėjo, užtai visur, kur Vokiečiams viršininkaujant galėjo apsieiti su savo kalba, dabar spraudžiama rusiška. Ypač skaudžiai atsiliopė rusifikacija ant sodžių mokyklų. Vokiečiai, smarkiai išikibę į savo kalbą miestuose, nesipriešino mokiniui latviškai ir estiškai valsčių mokyklose; Rusai išpradžią pareikalavo, kad bent trečius metus mokyklą lankantiems išguldytų rusiškai, o dabar, kaip matyt iš garsinamų laikraščiuose kuratoriaus paliepinimų, jau nuo pat pradžią, nuo a b c mokslas turės eiti rusiškai. Kam toks mokslas tikęs, gerai numano visi, kuriems teko pasipažinti su mūsų krašto žemesnėms mokykloms. Aišku, kad Latviai ir Estai daug skaudžiau reformos užgauti, nekaip Vokiečiai. Vienok nė Latviai, nė Estai, kiek žinau, nė sykio reformai atvirai nepasipriešino. Kodel tai? Delto kad nuo pasipriešinimo negalėjo laukti nieko gero; jie numanė, kad reforma užmanyta ištikrųjų, kad nepajiegs jos sustabdyti (Vokiečiai daug pasitikėjo ant savųjų Peterburge) ir pripažino už geresnį daigtą daryti lojališku keliu, kas galima buvo padaryti. Reikia pripažinti, kad daug ir padarė. Čionai betgi neišpuola daug apie tai pasakoti.

Pabaltmario reforma, kaip ir kiekviena reforma, atliekama su prievarta, slėgti silpnėmsiems, susiaurinti jų tiesoms, negalėjo nepakelti vienur-kitur apsiereškimo nesimpatiškų instinktų. Ne vienas menkos dvasios Latvys ar Estas, užmiršęs savo pareigas, šoko į pagelbą reformatoriams; kiti Estai nusižemino iki tokio nedoro pasielgimo, kaip aprašytasis straipsnyje „Pas mus ir kitur.“

Negalėjo tokia reforma neatsiliopėti ir ant idealų doresnių Latvių ir Estų inteligentų. Iš pačių pradžių ir vieni ir kiti permanė, antkurlink krypsta Rusų užmanymai. Nors Rusai iš-karto užkabino tiktai Vokiečius, bet retas tarp apšviestėsių Latvių ir Estų abejojo, kad ir jiems nebus dovanota, kad ir jiems teks daug-ko nustoti. Vienok daugelis tik nesitikėjo, kad rusifikacija pasieks taip toli. Kas mažiau blogo nuo rusifikacijos laukė, tam skaudesnės išrodė paskui sunkenybės, kurias ta reforma užtraukė. Matydami, kad rusifikacija kas-kart veržiasi vis gilyn ir gilyn į tautos gyvenimą, nekantrieji patrijotai pradėjo liusti. Jie pradėjo bijotis, kad nenuėitų perniek visas darbas, kurį atliko tėvynės mylėtojai ant naudos savo krašto. Toliaus kiti pradėjo abejoti ir apie vertę paties patrijotų trūsio, kurį, kaip jiems rodėsi, pradeda naikinti rusifikacija, apie tvirtumą pamatų, ant kurių tas trusas paremtas. Ar nepersiaura nacionališkumo idėja, kad ant jos galima būtų statyti laimę kokios nors tautos, ar nėra tam tvirtėsių pamatų — tai klausymai, iki kurių turėjo atvesti nekantriųjų protavymai ir kitą iki tų klausymų atvedė. „Žinoma, tai siaura idėja, yra platesnė; tiktai visotina socijališka reforma tegali duot silpnėmsiems gyventi be priespaudos“ — nesprendė vienas kitas . . . „Sunki paskutinio laiko reforma — pasakojau man neseniai geras žinovas Pabaltmario, p. X. — davė pradžią naujai srovei tarp Latvių ir Estų inteligentų. Kiti pradeda skeptiškai žiurėti ant nacionališkų siekių derlingumo, dėdami visą viltį ant radikalės reformos šių dienų žmogijos gyvenimo pamatų. Laukiamos reformos idealą jie randa pažiurose kritikų šių dienų gyvenimo laisvesnėse šalies, ir malonėtų matyt įvykstant tą idealą ir savo krašte. Todėl jiems rodosi tiktai toks trusas tėsas naudingas, kuris *stačiai* atkreiptas ant priartinimo minėtos reformos. Ant visokio kitokio trūsio jie žiurį šaltai, laikydami jį per pėrdaug siaurą.“ P. X., pat

daug rupinęsis apie gimtinio krašto reikalus, nelabai džiaugiasi nauja srove. „Mūsų patrijotai - nacijonalistai — kalbėjo jis toliau — gal nemažiau už skeptikus malonėtų sulaukti gyvenimo pamatų atnaujinimo, tik jie suvis teisingai protauja, kad ne Latviams, ne Estams ir ne kitoms tokioms menkoms, ypač po svetima valdžia gyvenančioms, tautoms lemta sugriauti senieji pamatai ir pastatyti nauji, ir kad šaip ar teip atnaujinimo tų pamatų neveikia tesulauksime; o tuo tarpu ir ant senųjų pamatų jų tautiečiai ne teip gerai gyvena, kaip kiti ir kaip galėtų gyventi. Todėl jie daro, ką katras tuo tarpu gali daryti: jeigu katras mato, kad apėmęs kokią vietelę savo krašte, bus savo naudingesnis tautiečiams už svetimą žmogų, stengiasi gauti tą vietelę; numanydami, kad šiočia ar tokia draugystė ar asocijacija gali jų krašte but naudinga, jie rupinasi padėti jai įvykti ir šelpia ją; toki pat protavymai verčia juos prisidėti prie platinimo tarp tautiečių apšvietimo ir t. t. ir t. t. Tai, tiesa, smulkus trusas, bet pritaikytas prie gyvenimo sąlygų ir tuojaus realizuojamas ant naudos tautiečiams. Toks trusas, man rodo, tikriau rengia vietą naujiems gyvenimo pamatoms, ne kaip propaganda plačių teorijų, nepritaikytų nė prie tautos išsigudrinimo, nė prie politiško jos padėjimo.“ —

Žinodamas gyvenimą iš praktikos, kaip arti nuo peraukštų idealų iki indiferentizmui, nuo neišpildomų užmanymų iki apatijai prie išpildomo naudingo, kad ir smulkaus darbo, negalėjau nepritari skepticizmui p. X. prie naujos srovės tarp Pabaltmario inteligentų.

Kritika ir bibliografija.

Vaikų knygėle parašyta kunigo vyskupo Motiejaus Volonczausko. Vilniuje, 1864, in 16°, psl. 100.

Šita nedidelė knygutė parašyta mažiems vaikams, tik-ką pėrėjusiems abėcėlę ir norintiems daugiau ką skaityti, bent toks buvo siekis vysk. Valančiausio, kita-kart atspausdžiusio ją „su abrozdėliais“ ir paskyrusio, kaip rodo knygutės antrašas, mūsų vaikams. Bet spaudimas, apie kurį noriu pakalbėti, daugeliu skiriasi nuo to, kurį kita-kart parengęs patsai Žemaičių vyskupas. Pirmiausia, čia mės turime aprašymą vysk. Val—io gyvenimo, pirmam spaudime to straipsnio, žinoma, negalėjo dar būti. Patsai aprašymas sustatytas dėl tokių, kurie jau nebeprivalo kākintis mažmožiais ir pasakėlėmis, būtent dėl rimtų, jau suaugusių ir ši-tą skaičiusių žmonių. Iš šito trumpo aprašymo matyti visas velionio paveikslas, čia nurodyta, koks jis buvo darbininkas, koks visiems geras piemuo, koks ir kaip labai prisirišęs prie savo tautos kunigas. Jei neklystu, tai mės dar nebuvom turėję tokios mirusio mūsų rašytojaus ir darbininko biografijos. Todėl už šitą pridėjimą Lietuviai bus didei dėkingi perspausdžiusiems „vaikų knygele“; gaila tik, kad tasai pridėjimas parašytas ne populiariškai, ne visiems suprantami, ko butų galėta laukti nuo knygutės, paskirtos žmonėms, arba tariant žmonių vaikams.

Knygutėje yra devyni skaitymai iš žmonių, dažnai vaikų gyvenimo; kita-kart jų buvo net septyniolika. Kodėl išleistojai sumažino skaitlių mirusio vyskupo apysakėlių, sunku mums tuotarpa suprasti. Taigi, čia mės turime darbą ne su pilna „Vaikų knygele“, bet tik su viena jos puse. Nėr ką besakyti, kad išleistojai knygelės, nors ir ne visą ją perspausdydami, atliko itin gerą, tikrai reikalingą Lietuvai darbą: skaitymų vaikams, kaip žinoma, mūsų literatūroje labai mažai, ypač nedaug teturime tikrai gerų, visai tinkančių vaikams knygučių. Neturint-gi tam

tikrų rašytojų dabar, reikia naudotis ir iš to, ką yra parašę tokie įstabūs vyrai, kaip antai miręs Žemaičių vyskupas, kurs, kaip žinoma, mokėjo rašyti teip, idant butų suprantamas didumui žmonių ir vaikams. Todėl visiems, kurie turi vaikus, reikėtų naudotis iš pasirodymo šitos itin geros „vaikų knygutės“, jau senai išnykusios, kaip sakoma, iš mūsų „knygynų“. Gaila tik vėl, kad išleistojai susitrupeino sau darbą. Jei jų išleistos apysakėlės ir geresnės už kitas, tad vis-tik ir tarp tų, kurios dar neperspausdytos, yra daug smagių ir gražių mažmožių, kuriuos mūsų vaikai butų galėję skaityti su didele savo nauda. Kad jie nebūtų teip pasielgę, t. y. sutrupinę Val—io knygutės, tad būtų dar viena nauda buvus iš jų darbo: tie, kurie neturi pirmojo spaudimo, butų galėję susipažinti su visu Val—io darbeliu, paskirtu vaikams.

Augščiaus pasakiau, kad išleistojai šitos knygutės perspausdė seną vysk. Val—io darbą. Reikia dabar žinoti, kad mirusio vyskupo knygutė buvo rašyta tuo-met, kada mūsų raštuose viešpatavo Žemaičių tarmė ir mūsų literatūroje buvo tokie paveikslingi „Žemaičių“ rašytojai, kaip antai — vysk. M. Valančiauskis, Šim. Daukantas ir Laur. Ivinskis. Taigi ir šitos knygutės kalba pirmiausia buvo žemaitiška. Dabartiniai-gi išleistojai perrašė ją teip, kaip rašoma dabar, ir tokiu būdu „žemaitiška“ Val—io knygutė pavirto į visai „lietuvišką“ darbą. Man rodo, kad su *populiariškais* darbais, skiriamais žmonių skaitymui, teip pasielgti išleistojaus neturi būt ginama. Jei dar išleistojai, geri žinovai kalbės, panorėtų kur-ne-kur pertaisyti išleidžiamą knygutę, išmesdami iš jos dabar nykstančius iš mūsų raštų barbarizmus, tad vėl nieko pikto nepadarytų žmonių rašenybei, nes žmonių knygutės tik vieną sieki tegal sekti, būtent kad būtų žmonėms naudingos ir kad parašytos būtų gryna, gražia ir lengva kalba. Tokio pataisymo, t. y. išmetimo iš knygutės barbarizmų ir klaidų turėtų, man matos, ir pakakti išleistojaus; daugiau jie nieko neturėtų daryti su svetimu darbu. Visi vietiniai žodžiai ir reiškiniai, Žemaičių provincializmai, neturėtų būt varomi šalin ir perkeičiami ant labiaus žinomų „lietuviškų“ žodžių ir reiškinų. Žinoma, juog „taisant“ svetimą darbą reikia dar visuo-met būti labai atsargiam; „taisytojas“ turi didei sergėtis, kad betaisydamas nieko nepagadintų. Nėr ką sakyti, kad atsargumas juo labiau reikalingas buvo, pertaisant darbą tokio žinovo savo kalbos, kokis buvo vyskupas Valančiauskas.

Dabar pažiūrėsimė, kaip pasielgė su su V—io darbo kalba išleistojai „Vaikų knygelės“. Apskritai imant, knygutės kalba pusėtina, nebiauri. Vienok, įlindus gilyn, tuojaus galima rasti ir keli nusižengimai prieš kalbos mokslą. Pirmučiausia puola į akį tos vietos, kurių, matyti, nesuprato nė patys taisytojai Val—io darbo. Šit kelios tokios vietelės:

„Atsikėles nepasilenkė (= *nepaslinko, tingėjo*) nusiprausti.“ p. 16; „rausė séklinias morkas (= *rausė arba raudava sėtinus* [:kolius, grūckus:], morkas),“ p. 16; „nenorėdama, kad kiti žinotų (= *nenor. sunaus išpėti* [:pagraudenti, pamokinti:], užtylejo),“ p. 17; „įsiteikė sau strielbą“ (= *įsiteikė* arba *įsitaisė šaudyklę*), p. 21; „tavo butas mažas“ (= t. *buta* [: ne viena kokia trioba, bet visas gyvenimas, visi namai, gyvata, duba:] maža), p. 24; „dar nebuvo vienas, bet buriai vaikų“ (= bet *buryje* vaikų), p. 29; „kirmių, vabalų ir muselių“ (= k., v. ir *musulų* arba *mašalų*), p. 33; „namas“ (žem. „numa“) visur vartojamas vietoje „butas, pirkėia, rūmas“ (p. 38); „girnų kūlys“ (= *girnų*

kūliai, akmens), p. 38; „vilkas karveles apnyko“ (= v. k. *apnyko*, t. y. užpuolė; *apnyko* = aplyso, mažumą sulygo, maž. sunyko), p. 39; „Mikė raičiojos“ (= *M. ratavo* t. y. susijėmęs pilvą juokėsi), p. 39; „matušėle, duok man, ko noriu“ (= m., d. m., *ką nors*), p. 45; „eik, dukrele, neapvežėsi (= . . . *neapvežėsi*, t. y. netversi, netrivosi), p. 50*); „laikėm prie gyvenimo ir dabojome“ (= l. prie gyvenimo *žardžiuose* ir dabojome; (žem. ir) latvišk. *aplukos* (= *aplankas) = lietuviš. *žardis*, užtvėrta pieva gyvuoliams (arkliams, veršiams) pasiganyti), p. 67; „imkit gerą į ranką“ (= imkite gerą *įrankį* arba *įnagį*), p. 100.

Prie antros kategorijos klaidų priskaitau visas žemaitiškas formas, vartojamas prie formų tikrai lietuviškų. Čia paminėsiu tokias klaidas:

„Temokas rašto“ (= tesimoko, tesimokina r.), p. 15; „šytalas“ (= *švietalas*, *švietis*, trupai, kozyriai); „svets“ (= *svėčias*); „šukuo, susišiauš, vyresnybė lup mumis“ (= *šukuoja, susišiaušia, v. lupa mus*); „žmonės byli, sūnai, sunams, antmōvė, antsimōvė“ (= žm. *bylus: šnekūs, kalbūs, [sūnus: nom. plur.], sunums, užmōvė, užsimōvė*); „priveizėti“ (= priveizdėti); „puoš ir lepin, neleid“ (= puošia ir lepiną, neleidžia). Man rodos, juog žodžių ir vardu formose ir apskritai sakant gramatikoje neturėtų būt maišomos visokios tarmės mūsų kalbės.

Liekti dar kelios yvairios klaidos, kurių netaisė išleistojai knygutės, kartais ir tokios, kurias netyčia išpraudė knygutėn patys išleistojai. Šitai kelios klaidos:

„Su putra pripiltas“ (= *putros* pripiltas); „kojos nuo gervių sukaptos“ (= k. *gervių* suk.); „negalėjom kaip reik dasekti“ (negal. *kaip reikiant susekti* arba *ištirti*); „ans“ (= *is, jis*, prasmėje vok. *er*, slav. *on*); „dasižinoti, dasiklausti“ (= *patirti, išsiklausti*); „čestavoti prieteliu“ (= *mylėti, vaišinti bičiulį*); „be jokio reikalo“ (= *be kokio reikalo*); „išmėtinėja tau tokia ida“ (= *išmėt. . . ydą, ydvą, arba kliaudę*); „lyg laiko“ (zawczasu, заблаговременно, frühzeitig, rechtzeitig, turėtų būti „lyg laiku“ arba „lyglaiku“ (žemait.), reiškiny-gi „lyg laiko“ reiškia „do czasu, do поры do времени, bis zur Zeit“; „ryta meta“ (= rytmetyje), turėtų būti „ryto meta“ (sulyg. „nedėlios diena, vasaros meta“); „su kuom, su tuom, su kuriuom, tuomtarpu“ (= su *kuo*, su *tuo* arba su *tuojū*, su *kuriuo* arba su *kuriuoju*, *tuotarpū*); „ponas buvo negeriantis“ (= p. buvo *negerias*); „meška, gaspadorius, žalnierius“ (= *lokys, šeimininkas* [:namininkas, ūkininkas, dubininkas:], *karveivis*).

Kadangi mums reikės tur-būt ir kiti Val—io darbai perspausdyti, todėl tikiuosi, kad iš mano nurodymų tiks pasinaudoti, jei pateks į jų rankas šis straipsnis, visi tie, kurie panorėtų ir galėtų spausdyti bei taisyti žemaitiškus raštus. *Ant. Žemaitis.*

Bazylianė na Žmudzi. Napisal Wołyniak. Kraków, 1891, in 8, psl. 35.

Knygutėje su išrašytu čia antrašu p. Wołyniak suteikia mums kelias žinias iš istorijos Padubisio klioštoriaus ir jo mokyklos (Šiaulių apskr., Kurtuvėnų paprap. netoli Dubisos). Aprašytoji čionai vieta yra įžymi delto, kad joje kitą-kart gyveno Bazilijonai, unijotų monachai arba „zokoninkai“, kuriu, kaip žinoma, niekur kitur nebuvo etnografiškų Lietuvoje. Klioštorius su bažnyčia buvo įsteigtas čionai maž-

daug viduryje 18-to amžiaus; tuo-kart Bazilijonams buvo duotas ir nemažas žemės gabalas, kuris turėjęs juos maitinti. Tuojaus po 1773 m., t. y. po išnaikinimo mokyklų, kurias iki tų metų užlaikydavo jezuitai, čionai buvo įsteigta ir mokykla, iš-pradžią paprasta „žmonių - mokykla“, paskiaus-gi su keturioms kliasomis, t. y. su progimnazijos kursu, teip vadina-moji „paviato mokykla.“ Ilgainiui mokslo kursas ėjo vis didyn, ir nors skaitlius kliasų buvo vis taspats, t. y. keturios, vienok dvi paskutini turėjo po du dvimečių kursu ir gaudavo kartais atskirų kliasų vardus. Tokiu būdu Pádubisio mokykla, kaip ir kitos pavieto mokyklos, tikrai sakant, turėjo gimnazijos kursą, ir išėję tą mokyklą vaikai galėjo eiti universitėtan, nes tokiose pavieto mokyklose ir gimnazijose buvo išguldomi beveik tie-patys dalykai. Teip buvo iki 1825 metų. Nuo to laiko Vilniaus apygardoje vyriausybė nedaugelį gimnazijų tepaliko, pavieto-gi mokyklos gavo kitoniską programą, labai sumažintą; pabaigę jas mokintiniai nebegalėdavo įstoti universitėtan. Pádubisyje šita permaina įvyko rudenį 1825 metų.

Atėjo ir baisūs 1831 metai, žinomas „krakosmetis“. Kiek tie metai mums vargo padarė, gerai žinoma. Vilniaus mokslo-apygardoje vyriausybė beregint išnaikino daugybę mokyklų, kurias sulyg tų metų šelpė visoms savo spēkomis visoki kunigai, o tąs, kurios buvo tuo-tarpu da užsilikusios, visiškai perdirbo ir nukreipė jų siekius į visai kitokią pusę. Kokie buvo išnaikinimai Vilniaus mokslo-apygardoje, galima matyti iš vieno raportio ministerio apšvietimo, randamo 1833 m. laikraštyje „Kuryer Litewski“ (nr. 145): 1830 m. Vilniaus apygardoje buvę 12 gimnazijų, 59 pavieto mokyklos, 261 parapijos mokykla, 60 „konviktų, pensijų“ etc . . . , viso labo 392 mokyklų; mokinotų ir yvairių valdininkų prie mokyklų 880, mokintinių 19.079. Po metų, t. y. 1831 metuose buvę: 7 gimn., 22 pav. mok., 45 par. mok., 17 konviktų, viso labo 91 mokykla; 306 mokintojai ir 6654 mokintiniai. Vilniaus universitete 1830 m. buvę 1321, o 1831 m. tiktai 120 studentų.

Prie tų mokyklų, kurios pergyveno katastrofą 1831 metų, prigulėjo ir Pádubisio mokykla, bet jau 1832 m. gavo naują viršininką, vyriausybės atsiųstą, ne kunigą, bet šėip-jau žmogų. 1835 m. mokykla tapo visiškai uždaryta, o mokintiniai perkelti į Kražius, kitą-kart garsingus visuos Žemaičiuose. 1836 m. žinomas unijotų veikėjas, kng. Siemaško padavė unijotų kolegijai maž-daug toki projektą: „kadangi Pádubisio mokykla jau visiškai išnaikinta, o tos vietos klioštorius labai pavargęs ir unijotų niekur tarp Žemaičių (Lietuvių) nėra, todėl reikėtų šis klioštorius, teip tolymoj vietoje įkurtas, atiduoti viešpataujantiem Rusijoje tikėjimui.“ Tokiu tad būdu Pádubisys teko į pravoslavų (Rusų) rankas, nors pravoslavų toj vietoje, kaip ir unijotų, teip-pat nebuvo.

Visas šitas žinias ištraukiau iš minėtos antrašės knygutės. Tikiuosi, kad jos galės nors-kiek papildyti žinias tų, kurie malonėtų turėti apie mūsų krašto praeitį šiek-tiek daugiau reikalingos jiems medegos.

Knygutė biaušina tiktai paskyrimas jos „Wszystkim Żmudzinom, którzy się jeszcze Polakami czują“ (= visiems Žemaičiams, kurie dar jaučiasi Lenkais esą). Autorius, matyti, priguli dar prie tų Lenkų, kurie norėtų, kad Žemaičiai nebūtų Žemaičiais, bet Lenkais; jis nori, kad Lietuviai taptų renegatais savo tautos ir imtų, tarnauti Lenkų idėjai. Iš žodžio „jeszcze“ (= dar) matyti, kad jis supranta, juog Lietuviai

* Sulyg.: „ponybė neapvežėdama savo karaliaus“ (= p. nekęsdama s. k.) . . . ; žmonės neapvežė, bet Tu manę myli“ (Val., Gyv. Sv. p. 2. 18). Jei čia-pat prigulėtų ir lietuviš. žodis „neužsiviežti“ (sulyg. „juodu neužsiviežia“ = juodu nesutinka, vienas kito nekencia), tad turėtume gal-but rašyti „neapviežti“ (su *ie*).

pradeda jau kitaip ir manyti, eiti rasi savais, savo tautos keliais, nebežiūrėdami ant to, ar pagirs juos Lenkai ar papeiks. Pánašų paskyrimą kitą-kart skaičiau pradžioje spaudimo Ad. Mickevičiaus darbų, kuriuos 1868 m. išleisdė Paryžiuje jo vaikai. Ten buvo įrašyta: „Spółziomkom Korony, Litwy i ziem ruskich, jako świadectwo polskości wiecznotrwalej w Litwie, na pokrzepienie wspomnień i nadziei“ (= Karūnos, Lietuvos ir Rusų tautiečiams teesie liudinimas amžinai esančios Lietuvoje lenkystės sustiprėjimui atsiminimų ir vilčių). Kad kita-kart (1868 m.) ant mūsų žiūrėjo, kaip ant kokios Lenkų provincijos, tai dar suprantamas būtų daiktas, bet kad ir dabar, kada Lietuviai turi jau apie 10 savo laikraščių, atsirado su tokioms pažiūromis žmonės, tai šito mės jau visai nebegalime suprasti.

P. Vaidila.

Lietuviški laikraščiai.

Pasirodė ant galo seniai lauktas laikraštis „Nauja Gdynė“, kuris bus organu „Lietuvių mokslo Draugystės“ Amerikoje. Aš tegavau dar tik Nr. 2 Naujos Gdynės, išleista 30 Sausio; ant nelaimės Nr. 1 N. G. dar neatėjo. Sakau ant nelaimės, nėra, norint pasakyti kelis žodžius apie naujai užgimusį laikraštį, turi turėti po akių programą to laikraščio; programa paprastai talpinasi pirmutiniame laikraščio numeryje, o jo aš dar neturui. Bet visgi bandysiu pasakyti kelis žodžius apie Naują Gdynę, pasiremdamas ant Nr. 2 to laikraščio. Nauja Gdynė, regis, bus lietuviškas socialistiškas laikraštis. Išrodyti organizaciją dabartinės draugijos, išrodyti visą tos organizacijos neteisingumą, prieš nuskriaustuosius parodyti kelius, kuriais nuskriaustieji eidami galėtų stoti į kovą su skriaudikais, idant įgytų didesnes žmogiškas tiesas ir pageritų savo buvį ir tt. Tokia tai bus, matoma, naujojo laikraščio užduotis. Jau įžanginiame straipsnyje, pavadintame vertalu lenkiškos patarlės: „kad tik žirgas savo spēką žinotų, joks raitininkus ant jo neužsiturėtų.“ parodyta ir paaiškinta, kokiū budu išsidirbo dabartinėje draugijoje dvi visai atskiros luomos: kapitalistų luoma ir darbininkų-proletarijų luoma. Nėsa kopialistų stiprybė priguli nuo to, kad apart kapitalų, jie turi dar savo rankose mokslą ir vaisius jo, tai ir proletarijai turi rupintis kovoti su jais tuo pat įrankiu t. y. jieškoti mokslo. „Ir kiekvienas žmogus, kurs nori geriaus gyventi, buti žmogum, o ne gyvuoliu, tegul mokinasi, tegul skaito, tegul mislyja, ypačiai mislyja, mislyja . . .“

Straipsnyje „Religija kapitalo“ parodytas padėjimas darbininko dabartiniame laike, formoje katechizmo. Dievas darbininkui yra kapitalas; tikėjimas darbininko kapitalistiškas; tasai tikėjimas uždeda ant jo dvi pareigi; pirmoji pareiga liepia atimti nuo savęs, o duoti kitiems; antroji pareiga — darbininkas be paliovos tur dirbti. Tasai tikėjimas uždeda ant darbininko pareigas ir prieš draugiją, kaip antai didinti tautišką lobį ir daryti sutaupinimus, jeigu tik tai yra galima. O ką uždraudžia? Palietimą miško žvėrių, naminių paukščių, jautienos pirmojo antrojo ir trečiojo skyriaus, žuvių ir vyno ir tt. Straipsnis, išvis imant, gana interesingas, ale neužbaigtas.

Tikėjimo klausyme Nauja Gdynė, matoma, eis „Apšvietos“ takais, ceremonijų su tikėjimu ir kunigais nedarys. Nauja Gdynė, rodos, už principą sau Pasistačius, juog tikėjimas tai didžiausia prapultis žmonijai, kad kunigai tai didžiausi žmonių eksplcatoriai, ir del to reikia tikėjimą griauti, o kunigus visokiais tepalais tepti. Aitri antitikėjimiška

tendencija jau aiškiai matyti Nr. 2 Nauja Gdynė. Teip proteste Šenandorio Lietuvių prieš Rusų baisenybes Kraziuose randame štai kokius nusprendimus: a) kad Lietuviai rįstusi su elementais trokštančiais regėti laisvą Maskoliją; b) kad šiandien mus katalikais pastojusius popiežius parduoda aziatiškam carizmui, be anatemų pavelyja mūsų kraują lieti, mūsų turta plėsti už keletą sidabro grašių, išmestų Šv. Petru iš maskoliškos vyriausybės išdo; taigi popiežius ir jo pranokėjai buvo ir tebėra mūsų tautos naikintojais, judošiais, plėšikais: c) Taigi atstojame toje valandoje atvirai nuo papizmo, išrasdami jį ne tik paramščiu barbarųščių, ale podrang ir judošiumi, pardavinėjančių mūsų kuną, kraują ir turta“. Ar turi Nauja Gdynė ir Šenandorio Lietuviai kokius nors faktus, kad popiežius Leonas XIII gavęs kelis sidabro grašius nuo maskoliškos vyriausybės už tylėjimą Krazių istorijoje? — Jei neturi, tai tasai protestas pavirsta tik į paprastą nešvarų pludimą . . . Teip-pat sunku itikėti ir į tai, kad neva koksai dvaponis Bialozorius, kuris ant keršto pasiuntė vagis apvogti kun. Lymantą Vasiliškėje, davė 3,000 r. ant katedros, papirko vyskupą Volončiauską ir assesorius, ir už tat sudo visai nebuvo („Gyvata kun. Bladislovo Dembskio.“) Ar neįbruktas vysk. Volončiauskas į šitą istoriją tik del to, kad jisai buvo kunigas? . . .

Nauja Gdynė nesigaili nė epitetų kunigams ir šaip žmonėms einantiems už tikėjimą.

Štai straipsnyje „Šis tas iš gyvenimo Lietuvių Amerikoje“ randame daugelį tokių epitetų: „košernas kunigas“, ir tas „rakalis“ bus „košernas“, „lietuviška klierikališka species labai vaisinga — kas mets pagamina po keletą praskustų galvų“. „Šventabezdiška Vienybė“ ir tt. Tokie epitetai ir išsireiškimai, rodos, nepritiktų Naujai Gadynei, rimtam Mokslo Draugystės organui.

Apart minėtų straipsnių Nr. 2 N. G. patilpo dar apysakėlė „Simelio tėvas“, „Gyvata kun. Dembskio (nepabaigta*),“ programa rašymo korespondencijų. „Mūsų korespondentams“ ir žinios iš-švetur ir iš Amerikos. Dabar kelis žodžius apie Naujos Gdynės išveizdį. Savo pavidalu Nauja Gdynė paneši į buvusįjį Lietuvišką Balsą (kada jisai ėjo lapelio formate); tik Lietuviškas Balsas švariaus išrodė; nuo Naujos Gdynės tiesiog dvokia abnegacija: pirmutinės pusės laikraščio lapai kur kas platesni už antruosios; sulankstytas laikraštis kas-žin kaip; spauda baisiai neaiški, korekta niekam netikus; laikraštyje nėra pasakyta, nė kaip jisai išeis — ar kas mėnuo, ar kas savaitė, ar kaip kitaip.

Nauja Gdynė išsirinko sunkų kelią. P.

*) Kun. Dembskis dar gyvas. Red.

Atsiliepinimas

Lauryno Ivinskio

Lietuvišk. Europišk.-Amerikišk. Draugystės.

Pernai metuose, Gruodžio mėnesyje, tapo įsteigta Lauryno Ivinskio L. E. A. Draugystė.

Draugystės siekis — suvienytomis sylomis tyrinėti mūsų Tėvynę dabartiniame jos stovyje, tyrinėti jos praeitį, rinkti senovės jos liekanas ir suvesti Lietuvą į pažintį su kitoms tautomis.

Tarp kitų dalykų L. E. A. Draugystė užmanė ir ant visasvietinės Paryžiaus parodos 1900 m. itaisyti Lietuvišką Skyrių. Tai ne tokis sunkus daigtas, kaip kad rasi kelintas mąsto; bet lygiai

aiskus daigtas, kad vienas ar du to dalyko neįstengs atlikti. Čion reikia visuomenės.

Prie visuomenės Draugystė jau šaukėsi per Amerikos laikraščius ir per „Atsišaukimas Lauryno Ivinskio L. E. A. Draugystės“, atskirose knygutėse atspausdintus, kuriuos daugelini Europos Lietuvių nusiuntėme.

Dabar per šią raštą kviečiame geros valios Lietuvius iš visų svieto kraštų dėtis prie mūsų pinigais, raštais ir daigtais.

Pirmutines aukas gavome nuo:

Kunigo Burbos, Amerikos Lietuvių Susivienijimo prezidento 10 doliarų.

Kunigo Pėžos, Amerikos Lietuvių Susivienijimo vice-prezidento 10 dolarų.

P. J. Jono, Lauryno Ivinskio Draugystės prezidento 60 doliarų.

Beto iš p. Antano Miluko dovanų išrinkome 25 doliarus. Tokiu būdu iš šių pirmutinių aukų Draugystės išdas turi jau 105 dol. (= 420 prusišk. auksinų.)

Tolesnis Draugystės ugis prigulės nuo tų, kuriuos mes kviečiame per šią atsiliepiamą.

Kas norėtų gauti platesnis žinias apie Lauryno Ivinskio L. E. A. Draugystę, tegul atsiliepia į Draugystės komitetą. Komitetas kiekvienam, kurs į jį atsiliepia, nusiuncia tam tikrą brošiūrą, su žiniomis apie Draugystę.

Lauryno Ivinskio L. E. A. Draugystės komitetas:

J. Jonas, Mount Carmel, Pa. Box 103,
lithuanian Church.

A. Milukas, care of Rev. Abromaitis
Shenandoah, Pa.

A. Kaupas, care of Jos. Lorkowski
340 E. Willis Ave Detroit, Mich.

Rygos Lietuvių šelpimo draugystė.

Latvių ir Estų kraštas — tai tikra gūšta visokių draugysčių. Sunkiaus būtų išskaityti visos yvairios įsikūrusios čionai draugystės, nekaip parodyti, kokių tipų draugysčių da trūksta. Didžiausias skaitlius draugysčių Rygoje. Čionai rasi draugystes visų tautų, kurios siek tiek skaitlingesnės. Vieni tiktai Lietuviai ikišiolei nebuvo suėję į krūvelę, nors jų čionai ir gana daug. Teisybė, da 1881 metuose Rygoje atsirado draugystė „Aušra“, kurios šiandien vienok tiktai lietuviškas vardas teliko. Bet paskutinį laiką, kaip skelbia „Правительственный Вѣстникъ“ ir vietiniai laikraščiai, valdžia leido Rygos Lietuviams įsitasyti šelpimo draugystę. Pagal patvirtintus 24 d. Sausio šių metų įstatymus, „Rygos Lietuvių šelpimo draugystės“ siekis yra: a) šelpti savo sąnarius ligoje, b) duoti šeimynoms mirusių sąnarių arba artymiausiems jų gentims paskirtas įstatymuose pašalpas palaidojimui tų sąnarių ir c) duoti pamėnesiui pašalpas sąnariams, negalintiems dirbti. Rygos Lietuviai daugiausiai neturtėliai — darbininkai, tarnai ir maži amatininkai, ir tokia draugystė, žinomas daigtas, jiems buvo labai reikalinga. Labai smagu patirti, kad ir mūsų žmonės moka ir randa kelią apie savę pasirūpinti. M.

Keli žodžiai

prie p. Žmonos užmanymo, paduoto 3-čiamjame šių metų V a r p o numeryje.

Negalima nepritari užmanymui steigti jaunų Lietuvių ir Lietuvačių sueigas. Iš tokių sueigų gal buti dvejopa nauda. Viena, jauni Lietuviai, norintieji vesti, turės geresnę progą išsirinkti Lietuvaite į gyvenimo drauges; antra, išsiblaškusieji po visus Lietuvos kampus inteligentai turės progą per tokias sueigas,

išsipažinti ir apsimainyti jausmais ir mislimis, o tai ar svarbus faktorius draugiškame gyvenime.

Kur reikėtų tokios sueigos taisyti ir kaip tai atlikti?

Tokios sueigos, pagal mano nuomonę, geriausia būtų daryti Kauno gub., Suvalkų gub., rodos, nebūtų galima daryti, nėra čionai permažai teta Lietuviškų šeimynų, o antra, ir visai nėra prakilnesnių Lietuvačių. Geriausia, kad Kauno gub. keli Lietuviai sutvertų lyg koki komitetą steigti tokioms sueigoms. Tokis komitetas turėtų pirmučiausiai sužinoti tuos namus, kame būtų galima daryti toki susirinkimai. Su šeiminkų žinia komitetas paskirtų dieną sueigai ir išsiuntinėtų pakvietimus. Pakviestiems turėtų buti duota tiesa nuo savės kviesti kaip gražiosios lyties ypatas, teip ir negražiosios. Tokiu būdu šeiminkams tektų regėti savo namuose tckios žmogystos, kurių jie niekad nematė. Pakvietimai tur buti išsiuntinėjami kelioms savaitėms aukščiau, kad ir toliaus gyvenantiejai galėtų pributi. Sueigos vieta pakvietimuose turi buti aiškiai paženklinta, kad kiekvienas galėtų lengvai atrasti. Ant tokių susiejimų priėmimas privalo buti kuopriprastasčiausias. O jeigu sueiga kartais šeiminkams būtų persunki, tai galima ant vyriškų uždėti mokesčių. Vasara geriausias laikas tokioms sueigoms taisyti; per vasarą būtų galima koku du kartu toki balių atlaikyti. Šią vasarą šią p. Žmonos užmanymą reiktų išbandyti. Paulius.

Iš Lietuvos.

Panevėžio pav. Sausio ir Vasario mėnesiai — tai laikas bankų susirinkimų, kuriuose banko vyresnybė praneša sąnariams apie savo praėjusių metų darbą, o sąnariai, apart apsprendimo yvairių banko reikalų, renka vyresnybę — vienus jos sąnarius palikdami, kitus numesdami. Toki susirinkimai labai garsūs, ypač kad daugūmas banko sąnarių — prasti žmonės, kurie kiekvienas nori, kad jį išgirstų, nori apskelbti savo nuomonės ir norus. Ne stoka tokiuose susirinkimuose ir yvairių atsitikimų — tai juokingų, tai svarbių, tai liūdnu, tai vėl džiaugsmingų . . . Štai viename tokiame banko susirinkime prezidentas banko vyresnybės beveik visų vienu balsu liko numestas ir į jo vietą kitas išrinktas; numestasis prezidentas — turtininkas, vyras išmintingas, ikišiolei per devynerius metus naudingai tarnavo draugystei — visi tai jam pripažino — bet . . . laikė jį per svetimą, kadangi jis kalbėdavo lietuviškai tiktai su tokiais, kurie kitai negalėdavo; jeigu jis tik matė, kad sodietis nors šaip-teip gali lenkiškai, tai tuojaus vertė į lenkišką; su žydais kalbėdavo tik vokiškai, žodžiu sakant, kur tik galima jis vengdavo lietuviškos kalbos. Darydavo jis tai ne tyčia — norėdamas paniekinoti žmonių kalbą — anaipol, to sakyti mes negalime, ypač kad mes pažįstame jį iš pusės prilankios naujai dvasiai, bet tai darydavo jis iš netikusio papratimo, kuris, aiman, tapo antra prigimtis beveik visų Lietuvos bajorų. Tasai ignoravimas tautiškos kalbos buvo svarbiausia priežastis, del kurios tas turtininkas nustojo vietos prezidento. Tame susirinkime buvo girdėti toki žodžiai: „mums bajorų nereikia, mes Lietuviai patys mokėsime vesti savo reikalus.“ — Tie žodžiai pakėlė didelį murmėjimą tarp bajorų, kurie matą tokiam atsiliepiame lyg užgavimą jų tiesų, kaip draugystės sąnarių. Aš nepagirčiau tokio pasiėlgimo vienų draugystės sąnarių prieš kitus, jeigu tikėčiau, kad tie būk priešingi bajorams žodžiai būtų turėję sieki užgauti juos, pasityčioti iš žmonių kur-kitur, o ne valsciuje prirašytų; aš suprantu tuos žodžius kitaip ir negaliu

pritarti savo luomiciams. Iš susstatymo pačių žodžių: „mums bajorų nereikia, mes *Lietuviai* patys mokėsime ir tt.“ aišku, kad čia kalbama ne apie luomą; jug Lenkų ir kitų tautų sodiečiai nebutų pasakę: „mums bajorų nereikia, mes *Lenkai, Prancuzai, Anglai, Rusai* patys mokėsime ir tt. . .“ — tai būtų absurdas. — Taigi banko susirinkimas numetė nuo vietos ne bajorą, kaip sąnarį vieno tos pačios tautos luomo, bet tikrai kaip svetimtautį, per kurį žmonės laiko kiekvieną, kurs paprastai kalba svetima kalba. Ir man rodosi, ta nuomonė teisinga: kaip-gi kitaip, jei ne per kalbą, atskirti tautiškumą vieno žmogaus — ypač inteligentno — nuo kito? Jug ant kaktos neparrašyta, prie kokio tautos luomo žmogus priguli, niekam nerūpi, ar jis „benenatus“ ar „malenatus“, ar „urodzony“ ar „nieurodzony“, bet ar jis mūsų žmogus, tai yra Lietuvos, ar ne, tai kiekvienas matys iš jo kalbos. Tegul tik pasisavina lenkišką kalbą sodietis, be abejojimo kiti pavadys jį bajoru, dėl to, kad mūsų žmonėms žodis *bajoras* reiškia ne kokios kastos sąnarį (tam jie turi žodį „ponas“), bet Lietuvį, kuris meldžiasi, mano ir paprastai vartoja lenkišką kalbą ir tokiu būdu lieka svetimu tarp savųjų. — Taigi pirm neg murmėti už tuos žmonių žodžius, reikia patiems apsvarstyti tą priežastį, kuri juos iššaukė. *Terremont.*

Vilkaviškis (Suvalkų gub.) Aną metą jenerolas, kurs laikė Vilkaviškio dvarą, mirdamas paliko pačiai savo kaštu pastatyti ligonbutį ir pavesti jį pavietui. Jenerolo pati jau buvo nupirkusi tam tikslui vietą ir buvo pradėjus vežti reikalingą medegą; bet, nežinia dėl kokios priežasties, vėl pametė tą darbą, ir tokiu būdu ligonbučio statymas tapo atidėtas ant vėlesnio laiko. Vieni kalba taip, kiti kitaip, ale tiek aišku, kad ligonbučio nestato. Labiausiai turėtų tas dalykas rūpėti pavieto viršininkui (nacelninkui), nėra jisai yra pavieto gaspadorius. Jisai, teisybė, ir labai rupestingas, ale tikrai ne apie ligonbutį. Musų pavieto viršininkas ir neprastas, žino iškur vėjas pučia; žino, kad rupestingumas apie ligonbučio statymą tai bergždžias darbas: nė pagyrimo, nė augštesnės vietos už tai negausi. Visai kita, jei tokiam Vilkaviškyje, kur Maskolius, kuone ant pirštų gali suskaičiuoti, — pastatysi cerkvę. Toksai rupestingumas apie pravoslavijos garbę jau kvėpia činais, orderiais, „augščiausiomis“ dėkomis ir taip toliaus. Delto-gi musų viršininkas ir metėsi prie šito nupelningo darbo: jau pradėjo pinigų rinkti. Žinoma, valdininkai be skyriaus tikėjimo turi duoti pinigų ant cerkvės, nes šėip gali tapti priskirti prie „neblagonadiožnų“ ir netekti vietos. Dabar viršininkas išsiuntė paraginimus ir aplinkiniams dvarponiams, kviesdamas kiekvieną paaukauti, kiek kas gali, ant „ikonos“, žinoma, drauge ir ant cerkvės. Viršininkas, mat, nor drauge įtaisyti ir „ikoną“ paminėjimui ano neužmirštamo susikriušimo caro trukio pas Borkus; ant tos intencijos jau diduma Lietuvos pavietų įtaisė „ikonas“, tiktai kas-žin per kokį pasileidimą Vilkaviškio biure ikišiol dar nėra tokios „ikonos“.

Tai-gi dabar musų viršininkas nusprendė tą kliaudę pataisyti, o drauge tą puikią progą sunaudoti ir rinkimui pinigų ant cerkvės; (o tikimės, juog nepamirš nė savo delmono). Delto-gi tarp tų taip išganingų rūpesčių nė nėra kada triusti apie ligonbučio statymą; kada pastatys cerkvę, tai pradės rūpesčius ir apie ligonbutį, o rasi tąsyk ligonbučio nė nereiks, rasi kokia stebuklinga „ikona“ „cudauu spasabu“ sergančius gydyti pradės. *Draugaitis.*

Suvalkų gub. Kuone kiekviename kaime, kur tik yra sudas, — nekalbu jau apie miestus, — randasi pas mus taip vadinami „patronai“, kurie karčiamose sėdi ir rašinėja žmonėms prašymus į sudą, duoda rodas, kaip geriaus varyti bylas, dažnai gundo žmones bylinėtis, kartais jie stoja į sudą, kaipo papirkti liudininkai, na, ir iš tokiu savo darbų pelno duoną. Tai tikra mūsų krašto liga tie „patronai“, o be jų dabar musų žmonės apseiti negali. Nueit pas tikrą advokatą (patroną) daugumui perbrangu, patys žmonės daugumas maskoliškai nemoka ir nepažinstą priderančiai sudų reikalų. Na, tai noroms-nenoroms reikia kreiptis prie tų „karčiaminių patronų.“ Iki susilauksim lietuviškų sudų, gerai būtų, kad musų valdžios susiprastų įtaisyti prie didesnių sudų tokias vietas, kur būtų tam tikri teisingi ir išmintingi žmonės, kurie už nedidelę mokesį duotų reikalingas rodas žmonėms. Taip rodyja dėl Latvijos ir Igaunijos vokiškas laikraštis „Düna Zeitung.“ Ale nėr ką gero lukėti nuo musų valdžios. Po teisybėi sakant, gal mums ir gerai, kad valdžia nesirupina mums gero daryti — bent greičiaus mes patys susiprasim, kad kvailas daigtas pasitikėti ant gerų norų musų vyriasybės, — reikia patiems drąsiai visko reikalauti. Taigi, reikalaukim, kad *suduos pas mus taptų įvestą lietuviška kalba!*

Suvalkų gubernijoje labai gerai mokesčius moka — mets į metą išrenka savo laiku ne mažiaus, per 97, 5% visos sumos; Starapolės-gi (Senapilės) paviete mažiaus kaip 98% viršininkas negali išrinkti, nes kitaip nuo gubernatoriaus gauna pabarimą, kodėl taip mažai surinkta mokesčių. Reikia da pasakyt, kad didesnė dalis nepritenkančių (2% — 2, 5%) procentų puola ant dvarponių, kurie pas mus blogiaus moka mokesčius už ukinikus.

Vilkaviškis (Suvalkų gubernijos). Taikos sudžia (mironai sudijs) p. Lastočkinas užklausė Varšavos jeneral-gubernatoriaus, ar Suvalkų gubernijoje yr „apgulimo padėjimas“ (osadnoje položenije). Gautas atsakymas, kad nėr tokio padėjimo. Mat esant apgulimo padėjimui gubernatoriai turi labai didelę valią. Suvalkų gubernatorius buvė pareikalavęs nuo ano sudžios, kad jis atstatytų nuo vietos vieną savo valdininką, kurį gubernatorius pripažino per „nebladonadiožną.“ P. Lastočkinas kurs tur tikrą žinią, kad gubernatorius neturi tokios valios, padavė tą dalyką į sudžių susivaziavimą ant apsprendimo. Pasibaigė vienok ant to, kad p. Lastočkinas turės gubernatoriaus paklusti. *Klumpius.*

Klaidos.

Trečiamjame šių metų Varpo numeryje pakvita-voje išiskverbė kelios klaidos:

Atspaudinta: „Vaistininkas . . . 30 rb,“ o tur buti „ . . . 15 rb.“; toliaus, stovi „Kk. . . . 10 rb,“ o tur buti „ . . . 25 rb.“ Pagaliaus nurodymo žvaigždutė tur stovėti ne prie 12), tik prie 27). O visa suma išneša ne 639 rub., tiktai 638 rb.

Turinys:

Vidutinės mokyklos Kauno gubernijoje. *Joniškis.* — Atsitikimas Kražių miestelyje *B-dis.* — Kainas (Tasa). *Vincas Kapsas.* — Tautiškas pakilimas Silezijos Lenkų. *Kumpys.* — Audiatur et altera pars. *P. B.* — Tėvynės varpai. — Smagus ir nesmagus aiminimas. *Mark-bis.* — Gromatos iš svetur — Kritika ir biblijografija. *Ant. Žemaitis* ir *P. Vaidila.* — Lietuviški laikraščiai. *P.* — Atsiliepinimas Lauryno Ivinskio Lietuvi kos Europiškai-Amerikiškos Draugystės. — Rygos Lietuvių šelpimo draugystė. *M.* — Keli žodžiai prie p. Žm. užmanymo, paduoto 3-čiam šiu metų „Varpo“ numer. *Paulius.* — Iš Lietuvos: *Panėvėžis. Terremont.* — *Vilkaviškis. Draug.* — *Suvalkai. Klumpius.*